

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка

Кафедра права та правоохоронної діяльності

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор
Центральноукраїнського
державного університету
імені В. Винниченка

проф. Соболь Є.Ю.

« 29 » грудня 2023 р.

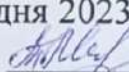
ПРОГРАМА

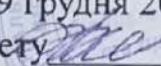
державного кваліфікаційного екзамену

НОРМАТИВНИХ ДИСЦИПЛІН

(теорія держави і права, конституційне право, міжнародне право,
адміністративне право, цивільне право, кримінальне право, трудове право)

**для спеціальності 081 Право
за першим (бакалаврським) рівнем**

Програму державного кваліфікаційного екзамену
розглянуто та ухвалено на засіданні
кафедри права та правоохоронної діяльності
протокол від 5 грудня 2023 р. №5
Завідувач кафедри Т.М. Мілова

Схвалено вченою радою факультету
історії, бізнес-освіти та права
протокол від 29 грудня 2023 р. №4
Декан факультету Л.М. Філоретова

ЗМІСТ

Вступ.....	3
------------	---

Частина I

Програма навчальної дисципліни «Теорія держави і права».....	4
--	---

Програма навчальної дисципліни «Конституційне право».....	8
---	---

Програма навчальної дисципліни «Міжнародне право».....	12
--	----

Частина II

Програма навчальної дисципліни «Адміністративне право».....	15
---	----

Програма навчальної дисципліни «Цивільне право».....	17
--	----

Програма навчальної дисципліни «Кримінальне право».....	26
---	----

Програма навчальної дисципліни «Трудове право».....	37
---	----

Перелік нормативно-правових актів, якими дозволяється користуватися на державному кваліфікаційному екзамені при вирішенні практичних завдань.....	41
--	-----------

Критерії оцінювання державного кваліфікаційного екзамену.....	41
--	-----------

Оцінювання за результатами проведення державного кваліфікаційного екзамену.....	46
--	-----------

ВСТУП

Освітньо-професійною програмою «Право» спеціальності 081 «Право» передбачено, що атестація випускників здійснюється у формі атестаційного екзамену. Зокрема, випускники складають державний кваліфікаційний екзамен (далі – ДКЕ), що передбачає оцінювання досягнень результатів навчання, визначених Стандартом вищої освіти за спеціальністю 081 «Право» галузі знань 08 «Право» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти та вказаною освітньо-професійною програмою.

На ДКЕ виноситься оцінювання досягнень результатів навчання здобувачів з таких освітніх компонентів як: теорія держави і права, конституційне право, міжнародне право, адміністративне право, цивільне право, кримінальне право та трудове право.

ДКЕ складається з двох частин, кожна з яких включає в себе відповідно як теоретичну, так і практичну складову.

Перша частина передбачає оцінювання знань, умінь та навичок студентів з теорії держави і права, конституційного та міжнародного права. Здобувачу необхідно відповісти на три теоретичні питання та вирішити одне практичне завдання.

Друга частина ДКЕ передбачає завдання з таких галузей права, як: адміністративне право, цивільне право, кримінальне право та трудове право. На цьому етапі здобувач має надати відповіді на два теоретичні питання та вирішити два практичні завдання за наведеними фабулами.

За результатами проведення державного кваліфікаційного екзамену здобувачам виставляється загальна оцінка (максимум 100 балів), яка є сумою отриманих балів за виконання усіх видів завдань в межах першої (максимум 50 балів) та другої (максимум 50 балів) частин державного кваліфікаційного екзамену.

ЧАСТИНА I
ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА, КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО,
МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ

Тема 1. Вступ до теорії держави і права

Зміст теми:

Поняття та система науки. Природничі та суспільні науки. Правознавство – система наук про право. Місце теорії держави і права в системі наук. Предмет теорії держави і права. Методологічне значення теорії держави і права. Філософські, загальні, спеціальні та приватні методи теорії держави і права. Принципи теорії держави і права. Функції теорії держави і права. Значення вивчення теорії держави і права для підготовки професійних юристів.

Тема 2. Суспільство: поняття, ознаки і структура.

Зміст теми:

Поняття суспільства. Людина в системі суспільних відносин. Структура суспільства: соціальні і політичні інститути. Суспільно-економічна формація. Цивілізація. Загальна характеристика первісного (додержавного) суспільства. Звичай як регулятор суспільних відносин у первісному суспільстві.

Загальна характеристика та особливості аграрного, індустріального та постіндустріального суспільства.

Тема 3. Держава

Зміст теми:

Причини та умови виникнення держави. Зміна первісних економічних систем: три великі розподіли праці. Економічні, політичні, соціальні та географічні передумови виникнення держави. Східний та західний шляхи виникнення держави.

Виникнення права.

Основні теорії походження держави та права: теологічна, патріархальна, суспільного договору, природного права, насильства, матеріалістична, органічна, технократична, космічна.

Значення поняття держави в юриспруденції (історичний генезис розуміння поняття держави). Розмаїття поглядів на визначення держави. Держава в юридичному, соціологічному, біологічному та нормативному аспектах.

Визначення сутності держави – класовий та загально-соціальні підходи. Основні ознаки держави. Публічна влада як ознака держави, її відмінність від влади додержавного суспільства. Апарат управління та апарат примусу – складові публічної влади.

Поняття території держави. Фактична та юрисдикційна територія держави. Територія у широкому та вузькому розумінні.

Поняття та структура суверенітету держави. Внутрішній та зовнішній суверенітет. Суверенітет народу та суверенітет нації. Ознаки державного суверенітету України. Випадки обмеження державного суверенітету. Право як ознака держави. Система податків, прямі та непрямі податки. Державні атрибути. Герб, гімн, пам'ятні дати.

Тема 4. Державна влада і держава.

Зміст теми:

Влада – явище соціальне. Сутність влади. Соціальна (публічна) влада. Державна влада різновид соціальної. Співвідношення політичної та державної влади, державної влади і держави. Поняття і методи здійснення державної влади. Єдність і поділ влади.

Тема 5. Держава у політичній системі суспільства.

Зміст теми:

Поняття суспільної влади. Влада як універсальний механізм організації суспільного життя. Розподіл суспільної влади на політичну та неполітичну.

Політична система суспільства як сукупність усіх політичних явищ. Елементи політичної системи. Людина в політичній системі суспільства.

Види політичних систем: вплив соціально-економічних формацій та політичних режимів на політичну систему.

Держава як центральний компонент політичної системи. Співвідношення політичної і державної влади. Рівні організації і функціонування політичної влади.

Тема 6. Функції держави

Зміст теми:

Поняття та головні ознаки функцій держави.

Взаємозалежність актуальних проблем, що постають перед державою, завдань та функцій держави.

Класифікація функцій держави. Види функцій держави.

Основні внутрішні функції держави. Напрями реалізації економічної функції у державах із ринковою економікою.

Напрями реалізації соціальної функції держави. Напрями реалізації політичної функції. Напрями реалізації культурно-ідеологічної функції. Напрями реалізації екологічної функції. Напрями реалізації правоохоронної функції. Основні напрями реалізації функції оподаткування.

Основні зовнішні функції держави (оборонна, дипломатична, економічного співробітництва, підтримка світового порядку, культурного співробітництва, вирішення глобальних проблем сучасності).

Правові та організаційні форми здійснення функцій держави.

Тема 7. Механізм та апарат держави

Зміст теми:

Механізм держави. Її основні складові. Ознаки, що відрізняють підприємства та установи від органів держави.

Поняття державного апарату. Апарат держави у вузькому та широкому розумінні. Ознаки державного апарату. Основні форми діяльності державного апарату.

Принципи діяльності державного апарату.

Поняття державного органу. Спеціальні ознаки, що відрізняють державні органи від інших організацій. Види державних органів за способом їх утворення, характером державної діяльності, часом діяльності, її територією, складом та характером компетенції.

Структура державного апарату. Розподіл влади на законодавчу, виконавчу та судову.

Тема 8. Форма держави

Зміст теми:

Поняття форми держави. Історичний генезис, розуміння форм держави. Форми держави за Платоном, Арістотелем та Ціцероном.

Поняття форми правління. Форми правління в сучасних державах: монархії та республіки, їх види.

Поняття форми державного устрою. Форми державного устрою в сучасних державах: проста (унітарна) та складна. Федерації та їх види. Поняття конфедерації. Поняття адміністративно-територіального розподілу та його принципи.

Поняття державно-правового режиму, його різновиди. Характеристика демократичного режиму. Види недемократичних режимів.

Тема №9. Типологія держав.

Зміст теми:

Поняття типології та типу держави. Формацийний та цивілізаційний підходи до типології держави.

Поняття формацийного підходу до типології держави. Суспільно-економічна формація. Поняття та ознаки східної, рабовласницької, феодальної, буржуазної та соціалістичної держав, їх функції. Етапи становлення буржуазної держави.

Цивілізаційний підхід до типології держави. Типологія цивілізацій за Тойнбі. Типологізація держав на основі теорії економічного зростання У. Ростоу. Альтернативні підходи до типологізації держави.

ТЕОРІЯ ПРАВА

Тема 10. Поняття і сутність права

Зміст теми:

Праворозуміння, суб'єкти, об'єкти та типи праворозуміння. Матеріалістичне та ідеалістичне праворозуміння. Природно-правова та позитивістська концепції. Історична школа права. Нормативізм, психологізм, соціологізм. Ліберально-юридичний тип праворозуміння. Розмаїття підходів до визначення терміна «право». Позитивне (юридичне право). Ознаки юридичного права: державно-вольовий характер; нормативність; владно-регулятивний характер; загальнообов'язковість; зв'язок з державним примусом; формальна визначеність; системність. Сутність права. Формальна та змістовна сторони сутності права. Принципи права. Загальносоціальні та спеціально-юридичні принципи права. Загальні, галузеві, міжгалузеві та принципи окремих правових інститутів. Функції права. Загальносоціальні та спеціально-юридичні функції права. Регулятивна та охоронна функції права. Соціальна цінність права. Інструментальна цінність права. Власна цінність права. Структура права. Поділ права на об'єктивне і суб'єктивне, приватне і публічне, матеріальне і процесуальне.

Тема 11. Право в системі соціального регулювання

Зміст теми:

Поняття соціального регулювання. Поняття, функції, види соціальних норм, їх особливості. Розподіл норм на соціальні та технічні. Техніко-соціальні та техніко-юридичні норми. Види соціальних норм. Економічні, політичні, екологічні норми. Правові, звичаєві, релігійні, корпоративні, моральні норми. Взаємозв'язок норм права з нормами моралі та іншими соціальними нормами, їх взаємодія, спільне та відмінне у процесі соціального регулювання.

Тема 12. Норми права

Зміст теми:

Поняття норми права. Норма права як елемент права. Норма права як загальнообов'язковий стандарт поведінки. Ознаки правових норм. Види правових норм. Норми права за функціональним призначенням. Відправні норми. Норми-

принципи, норми-дефініції, визначально-установчі норми, норми-основи. Норми – правила поведінки. Регулятивні та охоронні норми. Норми права за предметом правового регулювання. Матеріальні та процесуальні норми. Норми права за методом правового регулювання. Імперативні, диспозитивні, заохочувальні, рекомендаційні норми. Норми публічного та приватного права. Уповноважуючі, зобов'язуючі, забороняючі норми. Норми права за юридичною силою. Абсолютно визначені та відносно визначені норми. Норми права за дією у часі, просторі, за колом осіб.

Структура правової норми. Гіпотеза, її види. Диспозиція, її види. Санкція, її види.

Зовнішній вираз правових норм. Співвідношення норми права і статті нормативно-правового акта. Простий, відсильний та бланкетний способи викладення норм права.

Тема 13. Система права та система законодавства. Систематизація законодавства

Зміст теми:

Поняття системи права, її структурні елементи. Засади, принципи побудови та функціонування системи права. Предмет і метод правового регулювання як підстава розподілу права на галузі та інститути. Норма права, інститут права, галузь права.

Поняття і зміст системи законодавства, її співвідношення із системою права. Система законодавства України. Загальна характеристика галузей права.

Поняття і зміст систематизації законодавства. Види систематизації законодавства. Облік нормативно-правових актів. Принципи організації обліку законодавства, його види. Інкorporація законодавства, принципи, її види. Консолідація законодавства. Кодифікація законодавства. Ознаки кодифікації, вид кодифікації. Види кодифікаційних актів: кодекс, основи законодавства, статут.

Тема 14. Форми (джерела) права. Правотворчість.

Зміст теми:

Поняття форм (джерел) права. Співвідношення категорій «форма» та «джерело» в юриспруденції. Основні види джерел права у сучасних державах. Нормативно-правовий акт, правовий звичай, правова доктрина, релігійні тексти. Нормативно-правовий акт – основна форма права України. Види нормативно-правових актів. Юридична сила нормативно-правових актів. Закон, їх види. Конституція, конституційний закон, кодекс, звичайний закон, поточний закон, спеціальний закон, оперативний закон, постійний, тимчасовий, надзвичайний закон, органічний закон. Підзаконний акт, його види. Межі дії нормативно-правових актів. Дія нормативно-правового акта у часі, просторі та за колом осіб, зворотна дія закону, переживання закону.

Природа та призначення правотворчості. Загальні та спеціальні принципи правотворчості, функції правотворчості, види та стадії правотворення.

Тема 15. Правовідносини

Зміст теми:

Поняття та ознаки правових відносин, їх соціальні та юридичні властивості. Зміст і склад правовідносин. Суб'єктивне право та юридичний обов'язок, їх структура. Поняття і види суб'єктів правовідносин. Правосуб'єктність, правоздатність, дієздатність, деліктоздатність. Об'єкти правовідносин. Види правовідносин і критерії їх класифікації.

Юридичні факти: поняття та класифікація. Правові презумпції.

Тема 16. Реалізація норм права. Правозастосування

Зміст теми:

Правове регулювання і реалізація норм права. Поняття реалізації норм права. Характерні риси процесу реалізації норм права. Об'єктивна та суб'єктивна сторона реалізації права. Форми реалізації норм права. Реалізація загальних правових приписів та реалізація норм –правил поведінки. Колективна та індивідуальна форми реалізації норм права. Проста та складна форми реалізації норм права. Додержання, виконання, використання норм права як форми їх реалізації.

Застосування норм права як особлива форма їх реалізації. Функції, види та ознаки правозастосування. Принципи та вимоги до правильного застосування норм права. Основні випадки, що потребують реалізації норм права у формі застосування. Стадії застосування норм права. Правозастосовний акт: поняття та види. Вимоги до правозастосовного акта. Співвідношення нормативного та правозастосовного акта.

Прогалини у законодавстві. Причини прогалин у законодавстві. Усунення прогалин. Шляхи подолання прогалин: аналогія закону та аналогія права, їх особливості та можливості використання при реалізації норм різних галузей права.

Тема 17. Тлумачення норм права

Зміст теми:

Поняття, необхідність та загальна характеристика тлумачення норм права. Процеси (стадії тлумачення). З'ясування та роз'яснення змісту правових норм.

Способи тлумачення норм права. Граматичний, логічний, спеціально-юридичний, історико-політичний, систематичний, цільовий способи тлумачення норм права. Види тлумачення за обсягом. Буквальне, розширювальне, обмежувальне тлумачення. Принципи тлумачення. Види тлумачення. Види тлумачення норм права за суб'єктами. Офіційне та неофіційне тлумачення. Тлумачення нормативне та казуальне, автентичне та делеговане. Тлумачення побутове, професійне та доктринальне. Акти тлумачення.

Тема 18. Правове регулювання та його механізм

Зміст теми:

Поняття правового впливу. Правове регулювання як різновид правового впливу на суспільні відносини. Співвідношення правового впливу та правового регулювання. Ознаки правового регулювання. Предмет правового регулювання. Сфера правового регулювання та її межі. Нормативний та індивідуальний види правового регулювання. Способи і типи правового регулювання. Загальний дозвіл і загальна заборона.

Основні стадії процесу правового регулювання: етап правової регламентації суспільних відносин, етап виникнення суб'єктивних прав та юридичних обов'язків, етап реалізації суб'єктивних прав та юридичних обов'язків, етап застосування права.

Механізм правового регулювання, його ознаки та елементи. Норми права, правовідношення, акти реалізації прав та обов'язків, акти застосування права в механізмі правового регулювання. Просте та складне правове регулювання.

Тема 19. Правова і правомірна поведінка. Правопорушення

Зміст теми:

Поняття правової поведінки, її ознаки, види. Характерні ознаки правомірної поведінки. Правовий вчинок, склад правового вчинку. Види правомірної поведінки. Активна, звичайна, конформна та маргінальна правомірна поведінка. Зловживання правом. Правопорушення: поняття, ознаки. Склад правопорушення. Об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона правопорушення. Види правопорушень.

Тема 20. Юридична відповідальність

Зміст теми:

Поняття та ознаки юридичної відповідальності. Ретроспективна (негативна) та перспективна (позитивна) юридична відповідальність. Цілі та функції юридичної відповідальності. Принципи юридичної відповідальності. Види юридичної відповідальності. Кримінальна відповідальність, конституційна відповідальність, цивільно-правова відповідальність, адміністративна відповідальність, дисциплінарна відповідальність. Підстави притягнення та звільнення від юридичної відповідальності. Стадії юридичної відповідальності

Тема 21. Правова свідомість і правова культура

Зміст теми:

Поняття та структура правосвідомості. Класифікація форм правосвідомості за суб'єктами і глибиною відбиття правової дійсності.

Правова культура: зв'язок із загальною культурою. Види правової культури. Правова культура суспільства. Правова культура особи. Професійна правова культура. Структура правової культури суспільства.

Поняття, ознаки і функції правового виховання. Система і механізм правового виховання. Правова вихованість. Правове загальне навчання. Система правового виховання. Правовий нігілізм: джерела та шляхи його подолання.

Тема 22. Законність і правопорядок

Зміст теми:

Поняття законності. Ознаки законності. Основні принципи законності: верховенство закону, загальність законності, єдність розуміння та застосування законів, неприпустимість протиставлення законності й доцільності, невідворотність відповідальності за правопорушення. Вимоги законності у сфері правотворчості і реалізації права. Загальносоціальні та спеціально-соціальні гарантії законності.

Поняття правопорядку, основні ознаки, зміст та структура правопорядку. Функції та принципи правопорядку. Демократія, законність та правопорядок. Державна дисципліна.

Тема 23. Правовий статус людини і громадянина

Зміст теми:

Поняття правового статусу особи. Принципи правового статусу особи. Види правових статусів особи. Загальний, спеціальний та індивідуальний статуси людини і громадянина. Елементи правового статусу. Нормативно-правові акти, які закріплюють основи правового статусу громадян України. Права і свободи людини і громадянина, їх класифікація. Обов'язки людини і громадянина. Гарантії прав та свобод людини. Забезпечення прав та свобод громадян – одна з основних функцій держави. Основні права та свободи, що закріплюються законодавством України.

Тема 24. Основні правові системи сучасності.

Зміст теми:

Поняття і структура правової системи. Поняття «правова сім'я». Критерії класифікації правових систем. Місце правової системи України серед правових систем світу. Романо-германська правова сім'я. Англо-американська правова сім'я. Релігійні правові системи. Традиційні правові системи.

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО

Розділ I. Загальна теорія конституційного права

Тема 1. Конституційне право як галузь права, наука і навчальна дисципліна

Зміст теми:

Поняття та предмет Конституційного права України. Групи суспільних відносин, які складають предмет Конституційного права. Місце та роль конституційного права в системі національного права України. Співвідношення конституційного права з іншими галузями права України.

Особливості методу конституційно-правового регулювання. Імперативний, установчий, універсальний та централізований характер методу конституційного регулювання.

Поняття і предмет науки конституційного права України. Система науки конституційного права. Функції та методологія науки конституційного права. Актуальні питання науки конституційного права України на сучасному етапі.

Конституційне право України як навчальна дисципліна. Система конституційного права України як навчальної дисципліни.

Тема 2. Система конституційного права України

Зміст теми:

Система конституційного права України. Принципи конституційного права: загальні й спеціальні. Інститути конституційного права: поняття, особливості, види (надінститути й підінститути, галузеві та міжгалузеві).

Конституційно-правові норми: поняття, ознаки, структура, особливості, класифікація.

Тема 3. Джерела конституційного права України

Зміст теми:

Поняття й зміст джерел конституційного права. Пам'ятки права України.

Ознаки джерел конституційного права: загальні та спеціальні. Класифікація джерел конституційного права за характером волевиявлення, змістом, формою, територією дії, часом дії, чинністю тощо.

Конституція України – основне джерело конституційного права. Акти всеукраїнського референдуму. Закони: конституційні і звичайні. Акти Конституційного Суду України. Акти Президента України. Постанови Кабінету Міністрів. Декларації, акти і конституційні договори. Акти Центральної виборчої комісії. Акти реагування Уповноваженого Верховної Ради з прав людини та інші. Юридична природа джерел конституційного права.

Тема 4. Конституційно-правові відносини та конституційно-правова відповідальність

Зміст теми:

Конституційно-правові відносини: поняття, ознаки, особливості, суб'єкти та об'єкти. Юридичні факти в конституційному праві.

Конституційно-правова відповідальність: поняття, ознаки, підстави, особливості, суб'єкти, об'єкти, види та санкції. Ретроспективна (негативна) та перспективна (позитивна) конституційно-правова відповідальність. Склад конституційного правопорушення: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона.

Тема 5. Конституція України – Основний Закон держави

Зміст теми:

Поняття й основні властивості Конституції України. Конституціоналізм як загальна теорія Конституції. Основні етапи становлення Конституції України. Конституційний процес.

Класифікація конституцій. Форма і структура конституції України. Функцій конституції. Реалізація та правова охорона Конституції України. Підготовка, прийняття й зміна Конституції України.

Розділ II. Основи конституційного ладу України

Тема 6. Загальні засади конституційного ладу України та його гарантії

Зміст теми:

Загальні засади – форма вираження основ конституційного ладу України. Поняття, сутність і ознаки конституційного ладу України. Основні принципи конституційного ладу України. Гарантії конституційного ладу України.

Поняття державного ладу України. Ознаки Української держави. Механізм та основні функції Української держави.

Поняття і сутність суспільного ладу. Основні принципи та система суспільного ладу України.

Тема 7. Конституційні основи взаємовідносин держави й громадянського суспільства

Зміст теми:

Поняття громадянського суспільства. Конституційно-правові передумови становлення в Україні громадянського суспільства.

Конституційні засади громадянського суспільства. Правовий статус громадських об'єднань, принципи їхньої

організації та функціонування. Компетенція громадських об'єднань. Правові основи контролю держави за організацією й діяльністю громадських формувань.

Конституційно-правовий статус політичних партій, умови їх створення і припинення діяльності.

Тема 8. Конституційно-правовий статус релігійних організацій в Україні

Зміст теми:

Право людини на свободу світогляду й віросповідання та створення релігійних організацій. Види релігійних організацій в Україні та їхній правовий статус. Права релігійних організацій, пов'язані із свободою віросповідання. Основи взаємовідносин держави і релігійних організацій. Контрольні повноваження державних органів щодо релігійних організацій.

Тема 9. Конституційно-правовий статус засобів масової інформації

Зміст теми:

Інформаційний суверенітет та інформаційна безпека України. Інформаційні ресурси. Юридичне поняття інформації та основні принципи інформаційно-правових відносин в Україні. Види інформації та їхнє конституційно-правове регулювання. Правовий статус друкованих та аудіовізуальних засобів масової інформації. Правові основи взаємовідносин держави і засобів масової інформації.

Розділ III. Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні

Тема 10. Основи конституційно-правового статусу людини і громадянина. Громадянство України

Зміст теми:

Правовий статус людини і громадянина як інститут конституційного права. Поняття і види основних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні

Поняття громадянства і належність до громадянства України. Політико-правові принципи громадянства України. Підстави набуття та припинення громадянства України. Умови набуття громадянства України. Органи, які вирішують питання, пов'язані з громадянством України та їхні компетенції. Документи, що підтверджують громадянство України.

Тема 11. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина України

Зміст теми:

Тенденції конституційно-правового регулювання основних прав, свобод і обов'язків людини й громадянина. Покоління прав людини. Індивідуальні й колективні права.

Система прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні. Громадянські (фізичні, особисті), політичні, економічні, соціальні (соціально-економічні), культурні (духовні) права і свободи людини й громадянина України. Конституційні обов'язки людини й громадянина України. Система гарантій прав, свобод та обов'язків.

Співвідношення міжнародно-правового та внутрішньодержавного регулювання прав і свобод людини та забезпечення міжнародних стандартів прав і свобод людини в Україні.

Тема 12. Конституційно-правовий статус національних меншин в Україні

Зміст теми:

Загальна характеристика законодавства про правовий статус національних меншин. Поняття національних меншин та особливості їхнього правового статусу. Права національних меншин у різних сферах громадського життя. Механізм та гарантії реалізації прав і свобод національних меншин в умовах формування в Україні правової, демократичної, соціальної держави.

Тема 13. Правовий статус іноземців, осіб без громадянства та біженців в Україні

Зміст теми:

Правовий статус іноземців в Україні. Поняття «іноземець». Види політичних режимів іноземців. Права й обов'язки іноземців. Порядок в'їзду іноземців на територію України і виїзду за її межі. Відповідальність іноземців.

Поняття та правовий статус осіб без громадянства в Україні.

Поняття й правовий статус біженців, осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, закордонних українців та іммігрантів в Україні.

Тема 14. Права людини в умовах надзвичайного та воєнного стану

Зміст теми:

Поняття надзвичайного стану, умови його оголошення, порядок уведення й припинення. Відповідальність громадян за порушення законодавства про надзвичайний стан. Обмеження прав людини та гарантії прав громадян України в умовах надзвичайного стану. Права, які не можуть бути обмеженими за будь-яких умов.

Поняття воєнного стану, порядок його введення та скасування. Діяльність органів державної влади в умовах воєнного стану. Заходи правового режиму воєнного стану, що запроваджуються в умовах воєнного стану. Гарантії прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб в умовах воєнного стану

Розділ IV. Форми безпосередньої демократії (прямого народовладдя)

Тема 15. Теоретичні основи народовладдя

Зміст теми:

Поняття, зміст та форми народного волевиявлення. Поняття прямого (безпосереднього) народовладдя. Основні форми безпосередньої демократії: види та загальна характеристика.

Тема 16. Конституційне регулювання виборів

Зміст теми:

Поняття виборів. Становлення інституту виборів. Виборчі цензи. Активне та пасивне виборче право. Виборчий кодекс України. Основні принципи виборчого права в Україні. Види виборчих систем. Виборча система України.

Виборчий процес і його стадії. Правова регламентація порядку організації та проведення виборів народних депутатів України. Правова регламентація порядку організації та проведення виборів Президента України. Правова регламентація порядку організації та проведення місцевих виборів. Відповідальність за порушення виборчого законодавства в Україні.

Тема 17. Конституційне регулювання референдумів

Зміст теми:

Поняття та види референдумів. Всеукраїнський та місцеві референдуми. Конституційні положення щодо предмета всеукраїнського та місцевих референдумів. Особливості національного законодавства щодо регламентації проведення референдумів в Україні.

Розділ V. Конституційно-правові основи організації та здійснення державної влади в Україні

Тема 18. Теоретичні основи організації та здійснення державної влади

Зміст теми:

Державна влада як інститут конституційного права. Теорія і практика співвідношення в Конституції України принципів народного суверенітету і розподілу державної влади. Конституційні загальні засади закріплення, організації і здійснення державної влади в Україні. Поняття, система і види органів державної влади. Концепція розподілу державної влади.

Тема 19. Законодавча влада в Україні

Зміст теми:

Загальна теорія і стан парламентаризму. Парламент – Верховна Рада України – єдиний орган законодавчої влади в Україні. Конституційний склад і структура Верховної Ради України. Функції і повноваження Верховної Ради України. Установча, законодавча, контрольна функції.

Основні форми діяльності Верховної Ради України. Сесія Верховної Ради України – основна організаційно-правова форма її діяльності.

Законодавчий процес. Законодавча ініціатива. Суб'єкти права законодавчої ініціативи. Попередній розгляд законопроектів у Верховній Раді України. Порядок прийняття законів та інших актів Верховної Ради України. Вето Президента України. Опублікування і вступ в силу актів Верховної Ради України. Закон України «Про Регламент Верховної Ради України».

Тема 20. Конституційно-правовий статус народного депутата

Зміст теми:

Поняття конституційно-правового статусу народного депутата України. Строки повноваження народного депутата України. Порядок дострокового припинення його повноважень.

Особливості правового статусу депутата Верховної Ради Автономної Республіки Крим та депутатів місцевих рад.

Форми діяльності, права та обов'язки народного депутата України. Депутатський запит, депутатське звернення. Основні гарантії депутатської діяльності. Відповідальність депутатів.

Тема 21. Конституційно-правовий статус Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

Зміст теми:

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини в механізмі забезпечення прав особи. Правовий статус Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Його функції та повноваження. Гарантії діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Тема 22. Конституційно-правовий статус Президента України

Зміст теми:

Загальна характеристика інституту Президента як Глави держави. Обумовленість статусу глави держави формою правління. Особливості статусу Президента України. Становлення інституту Президента в Україні.

Порядок обрання Президента України. Призначення і проведення виборів Президента України. Чергові, позачергові та повторні вибори Президента України. Реєстрація кандидатів у Президенти України. Встановлення результатів виборів. Вступ на посаду Президента України. Підстави дострокового припинення повноважень Президента України. Усунення його з поста в порядку імпічменту.

Функції та повноваження Президента України щодо представництва держави всередині країни і в міжнародних відносинах; призначення й оголошення виборів і референдумів; формування й функціонування органів державної влади; законодавчої влади; вирішення кадрових питань тощо.

Акти (укази і розпорядження) Президента України. Нормативні Укази Президента України та їхня юридична сила. Порядок вступу в силу указів і розпоряджень Президента України. Адміністрація Президента України: організаційна структура, функції, повноваження.

Тема 23. Конституційно-правові основи організації та здійснення виконавчої влади в Україні

Зміст теми:

Поняття виконавчої влади і система її органів.

Кабінет Міністрів України – вищий орган у системі органів виконавчої влади, його склад, функції та повноваження. Закон України «Про Кабінет Міністрів України». Призначення на посаду та повноваження Прем'єр-міністра України. Склад Кабінету Міністрів України та порядок формування.

Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади. Центральні органи виконавчої влади із спеціальним статусом.

Місцеві органи державної виконавчої влади України. Місцева державна адміністрація: склад, порядок формування, повноваження, акти. Голови місцевих державних адміністрацій: правовий статус, порядок призначення та припинення повноважень. Закон України «Про місцеві державні адміністрації».

Тема 24. Конституційно-правовий статус Конституційного Суду України

Зміст теми:

Конституційний Суд України - орган конституційної юрисдикції в Україні. Закон України «Про Конституційний Суд України». Порядок формування і склад Конституційного Суду України. Вимоги до кандидатів на посаду судді Конституційного Суду України. Статус судді Конституційного Суду України. Гарантії діяльності судді Конституційного Суду України. Функції та повноваження Конституційного Суду України.

Організація діяльності Конституційного Суду України. Поняття та суб'єкти конституційного подання. Конституційне звернення. Конституційна скарга. Порядок звернення до Конституційного Суду України. Порядок розгляду справ Конституційним Судом. Акти Конституційного Суду та їх юридичне значення.

Тема 25. Конституційно-правові основи організації та здійснення судової влади в Україні

Зміст теми:

Конституційно-правовий статус і соціальне призначення органів судової влади. Судова система України. Принципи її побудови та функціонування.

Конституційно-правові засади утворення й функціонування судів загальної юрисдикції. Місцеві суди. Апеляційні суди. Вищі спеціалізовані суди. Верховний Суд: порядок формування, структура, компетенції та організація діяльності. Голова Верховного Суду. Пленум Верховного Суду. Закон України «Про судоустрій і статус суддів».

Функції та повноваження судів загальної юрисдикції. Правовий статус суддів. Правовий статус Вищої ради правосуддя та її повноваження. Адвокатура в Україні.

Тема 26. Конституційно-правовий статус прокуратури в Україні

Зміст теми:

Поняття правового статусу прокуратури України. Закон України «Про прокуратуру». Система і структура органів прокуратури. Принципи організації та порядок діяльності органів прокуратури. Генеральна прокуратура України.

Функції і повноваження прокуратури. Акти органів прокуратури.

Розділ VI. Територіальний устрій та місцеве самоврядування в Україні

Тема 27. Конституційні засади територіального устрою України

Зміст теми:

Поняття, принципи та форми територіального устрою. Поняття та форма територіального устрою України. Ознаки України як унітарної держави.

Поняття, система та принципи адміністративно-територіального устрою України. Особливості статусу міст Києва та Севастополя.

Тема 28. Конституційно-правовий статус Автономної Республіки Крим

Зміст теми:

Конституційно-правовий статус Автономної Республіки Крим у складі України. Законодавство, яке регулює правовий статус АРК. Конституція АРК. Розподіл владних повноважень між Україною та АРК. Порядок формування,

функції та повноваження Верховної Ради АРК. Порядок формування, статус та компетенції Ради Міністрів АРК. Представництво Президента України в АРК. Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України».

Тема 29. Конституційно-правовий статус місцевого самоврядування в Україні

Зміст теми:

Поняття місцевого самоврядування. Міжнародно-правове регулювання питань місцевого самоврядування. Європейська Хартія місцевого самоврядування. Конституція України про місцеве самоврядування. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Територіальна основа, принципи і система місцевого самоврядування в Україні. Територіальна громада як єдине джерело і безпосередній носій місцевого самоврядування.

Представницькі органи місцевого самоврядування й порядок їх формування. Компетенція місцевих рад і організація їхньої роботи. Акти місцевих рад. Голова місцевої ради: порядок обрання, повноваження, акти. Виконкоми місцевих рад, їхній склад, повноваження і порядок формування.

Організаційно-правова та матеріально-фінансова основи місцевого самоврядування. Підлеглість органів місцевого самоврядування з питань здійснення делегованих повноважень.

Гарантії місцевого самоврядування. Відповідальність органів, службових та посадових осіб місцевого самоврядування. Підстави і порядок дострокового припинення повноважень органів місцевого самоврядування.

Добровільне об'єднання територіальних громад: принципи, суб'єкти, умови та порядок (за Законом України «Про добровільне об'єднання територіальних громад»). Староста як посадова особа місцевого самоврядування: особливості виборів, строк повноважень, права і обов'язки старости, порядок його звітності.

Співробітництво територіальних громад: поняття, принципи, суб'єкти та форми.

Закон України «Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей».

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Тема 1. Поняття та особливості сучасного міжнародного права

Зміст теми:

Історія міжнародного права. Виникнення та становлення міжнародного права. Міжнародне право від падіння Римської імперії до сучасного міжнародного права. Розвиток міжнародного права після Другої світової війни. Україна і сучасне міжнародне право. Поняття міжнародного права. Ознаки та особливості сучасного міжнародного права. Сутність та функції міжнародного права. Предмет міжнародно-правового регулювання. Об'єкт міжнародних правовідносин. Метод міжнародно-правового регулювання. Міжнародне право як особлива система права. Проблема співвідношення міжнародного і внутрішньодержавного права.

Міжнародне право про взаємодію з внутрішньодержавним правом. Дуалістична та моністичні теорії. Функції міжнародного права. Система міжнародного права. Поняття норм міжнародного права, їх класифікація. Структура норм міжнародного права. Неприпустимість посилення держави на своє національне законодавство з метою виправдання недотримання норм міжнародного права. Кодифікація міжнародного права. Поняття кодифікації і прогресивного розвитку міжнародного права. Основні напрями кодифікації міжнародного права. Міжнародно-правовий механізм імплементації норм міжнародного права. Імплементація та трансформація норм міжнародного права. Сфера застосування міжнародного права. Об'єктивна необхідність існування міжнародного права. Міжнародне право та міжнародна система. Джерела міжнародного права. Основні джерела міжнародного права. Допоміжні джерела міжнародного права. Співвідношення договору і звичаю.

Тема 2. Суб'єкти міжнародного права

Зміст теми:

Суб'єкти міжнародного права. Поняття і властивості суб'єкта міжнародного права. Види суб'єктів міжнародного права. Основні суб'єкти міжнародного права. Похідні суб'єкти міжнародного права. Види держав. Правосуб'єктність суб'єктів. Обмеження міжнародної правосуб'єктності. Питання міжнародної правосуб'єктності індивіда. Визнання і міжнародна правосуб'єктність. Поняття визнання та його юридичне значення. Види і форми визнання. Правові наслідки визнання у міжнародному праві. Міжнародно-правове регулювання правонаступництва. Поняття і види правонаступництва. Правонаступництво держав стосовно міжнародних договорів, державної власності, державних архівів і державних боргів. Основні принципи міжнародного права. Поняття та юридична природа основних принципів міжнародного права. Система основних принципів міжнародного права. Сфера дії основних принципів міжнародного права. Взаємозв'язок і взаємодія принципів. Функції основних принципів міжнародного права. Особливості основних принципів міжнародного права.

Тема 3. Право міжнародних договорів

Зміст теми:

Поняття права міжнародних договорів. Кодифікація права міжнародних договорів. Об'єкт права міжнародних договорів. Міжнародне договірне право. Міжнародне договірне право держав. Суб'єкти права міжнародних договорів. Кодифікація права міжнародних договорів. Поняття міжнародного договору. Найменування міжнародного договору.

Об'єкт міжнародного договору. Ціль міжнародного договору. Види міжнародних договорів. Форма міжнародного договору. Мова міжнародного договору. Структура договору. Дія договорів, їх застосування і тлумачення. Укладання міжнародних договорів і набування ними чинності. Прийняття тексту договору. Згода на обов'язковість договору. Набуття чинності. Застереження. Застосування договорів. Територіальна сфера дії договорів. Недійсність, призупинення або припинення дії договорів. Норми внутрішньодержавного права стосовно компетенції укладати договори. Види міжнародних договорів України. Пропозиції щодо укладення міжнародних договорів України. Повноваження на укладення міжнародного договору України. Надання згоди України на обов'язковість для не міжнародного договору. Ратифікація міжнародних договорів Україною. Дотримання і виконання міжнародних договорів Україною. Оприлюднення реєстрація та збереження текстів міжнародних договорів України. Припинення та зупинення дії міжнародних договорів України.

Тема 4. Право міжнародних організацій та міжнародні конференції

Зміст теми:

Історичні аспекти створення міжнародних організацій. Поняття та класифікація (види) міжнародних організацій. Юридична природа міжнародних організацій. Правосуб'єктність міжнародних організацій. Порядок створення міжнародних організацій та припинення їх існування. Повноваження та функції міжнародних організацій. Функції міжнародних організацій. Організація Об'єднаних Націй: історія створення, правовий статус, цілі та принципи. Установчі документ ООН. Внутрішня компетенція ООН. Членство в ООН. Структура ООН. Головні та допоміжні органи ООН. Спеціалізовані установи ООН. Роль і значення ООН. Регіональні міжнародні організації. Поняття міжнародних конференцій. Види міжнародних конференцій. Порядок роботи конференції. Правила процедури. Представництво і повноваження. Посадові особи. Секретаріат конференції. Відкриття конференції. Порядок ведення засідань. Прийняття рішень. Допоміжні органи. Мови і звіти про засідання. Акти конференції.

Тема 5. Відповідальність у міжнародному праві та мирні засоби розв'язання міжнародних спорів

Зміст теми:

Поняття, цілі та функції інституту міжнародно-правової відповідальності. Загальні принципи міжнародно-правової відповідальності. Мета міжнародно-правової відповідальності. Зміст правовідносин міжнародно-правової відповідальності. Зміст правовідносин міжнародно-правової відповідальності. Суб'єкти міжнародно-правової відповідальності. Підстави міжнародно-правової відповідальності. Поняття міжнародного правопорушення. об'єкт міжнародного правопорушення. Об'єктивна сторона міжнародного правопорушення. Види міжнародних правопорушень. Міжнародний злочин. Злочини міжнародного характеру. Міжнародний делікт. Види і форми відповідальності. Обставини, що виключають відповідальність держав. Санкції в міжнародному праві. Інститут розв'язання міжнародних спорів. Поняття міжнародного спору. Міжнародно-правові способи забезпечення міжнародної безпеки. Міжнародні конфлікти: ситуація, спір. Дипломатичні засоби вирішення міжнародних спорів. Міжнародний арбітраж. Міжнародна судова процедура. Розв'язання спорів у міжнародних організаціях.

Тема 6. Територія у міжнародному праві

Зміст теми:

Поняття і види територій. Правовий статус і правовий режим територій. Державна територія. Територіальне верховенство держави. Територіальний суверенітет. Складові частини державної території. Міжнародна територія. Демілітаризовані і нейтралізовані території. Види територій за правовим режимом. Способи придбання державної території. Договірні способи придбання державної території. Державні кордони. Державні кордони і адміністративні кордони. Головне завдання державних територій. Способи встановлення державних кордонів. Етапи встановлення державних кордонів. Режим державних кордонів. Міжнародна (недержавна) територія. Юридичний статус міжнародних територій. Міжнародні і багатонаціональні ріки. Правовий режим Дунаю. Правовий режим космічного простору. Правовий режим Арктики і Антарктики. Внутрішні морські води і їхній правовий режим. Територіальне море (територіальні води) і його правовий режим. Континентальний шельф. Виняткова економічна зона. Державний кордон України. Встановлення державного кордону України. Територіальне море України. Внутрішні води України. Режим державного кордону України. Прикордонний режим. Охорона державного кордону України.

Тема 7. Поняття дипломатичного та консульського права

Зміст теми:

Поняття права зовнішніх зносин. Сфери дії органів зовнішніх зносин. Джерела та система права зовнішніх зносин. Право на участь у зовнішніх зносинах. Види органів зовнішніх зносин держави. Правовий стан органів зовнішніх зносин в середині держави. Формування внутрішньої і зовнішньої політики держави. Поняття дипломатичного права. Історія дипломатії. Поняття консульського права. Сучасний етап кодифікації дипломатичного і консульського права. Основні принципи дипломатичної служби. Дипломатичні представництва. Види дипломатичних представництв. Завдання дипломатичної служби. Функції дипломатичного представництва. Глава і персонал дипломатичного представництва. Дипломатичні ранги. Кадри дипломатичної служби. Процедура призначення глави дипломатичного представництва. Підстави припинення місії дипломатичного представника. Дипломатичні привілеї та імунітети. Торгові представництва. Консульські представництва. Види консульських установ. Глава і персонал консульської установи. Функції консульських установ. Консульські привілеї та імунітети. Постійні представництва держав при міжнародних організаціях. Спеціальні місії. Функції спеціальних місій. Правові засади та порядок

організації діяльності дипломатичної служби України. Дипломатична служба України. Правове регулювання дипломатичної служби України. Кадровий склад дипломатичної служби України. Призначення на дипломатичні посади та звільнення з них. Правовий статус працівників дипломатичної служби України.

Тема 8. Міжнародне гуманітарне право, та міжнародні стандарти захисту прав людини

Зміст теми:

Походження терміна «міжнародне гуманітарне право». «Право Женеви». «Право Гааги». Міжнародне гуманітарне право як галузь сучасного міжнародного права. Етапи кодифікації норм міжнародного гуманітарного права. Джерела міжнародного гуманітарного права. Принципи міжнародного гуманітарного права. Міжнародні стандарти у галузі прав людини та їх міжнародно-правове забезпечення у мирний час. Поняття міжнародних стандартів в галузі прав людини. Формування стандартів прав людини на універсальному рівні. Об'єктивні передумови необхідності розвитку співробітництва держав у галузі захисту прав людини. Основні групи міжнародних документів про захист прав людини. Міжнародні органи із захисту прав людини. Формування стандартів прав людини на регіональному рівні. Європейський Суд з прав людини. Контрольні механізми в рамках ОБСЄ. Захист прав людини у період збройних конфліктів. Правове положення учасників збройних конфліктів. Комбатанти. Військовополонені. Правове обмеження засобів і методів ведення збройної боротьби. Норми, що регулюють захист жертв збройного конфлікту. Правовий режим поранених, хворих та осіб, що зазнали корабельної аварії. Міжнародно-правовий захист цивільного населення, об'єктів і культурно-історичних цінностей під час війни або у випадку збройного конфлікту. Правовий статус фізичних осіб у сучасному міжнародному праві. Населення у міжнародному праві. Населення у внутрішньодержавному праві. Роль міжнародного права в регулюванні правового статусу індивідів. Категорії населення. Правовий режим іноземці. Право притулку. Міжнародно-правові питання громадянства. Значення громадянства у міжнародному праві. Проблеми подвійного громадянства в міжнародному праві. Способи набуття та припинення громадянства. Міжнародні стандарти, що регламентують правовий статус окремих категорій населення. Законодавство України про правовий статус різних категорій населення.

Тема 9. Міжнародне співробітництво у боротьбі зі злочинністю

Зміст теми:

Обов'язок співробітництва держав в галузі соціальних проблем. Міжнародне кримінальне право. Принципи міжнародного кримінального права. Основні напрямки співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю. Міжнародні злочини. Міжнародні кримінальні злочини. Уніфікація кримінального законодавства. Групи міжнародних кримінальних злочинів. Інститут екстрадиції. Кодифікаційні акти інституту екстрадиції. Типові умови, необхідні для здійснення видачі. Підстави відмови видачі. Організаційні форми співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю. Міжнародні організації у боротьбі зі злочинністю. Діяльність Організації Об'єднаних націй в боротьбі зі злочинністю. Компетенція Генеральної Асамблеї, Економічної і Соціальної Ради, Міжнародного Суду ООН в цій сфері. Міжнародна організація кримінальної поліції – Інтерпол. Цілі Інтерполу. Структура Інтерполу. Цілі співробітництва держав згідно з положеннями міжнародних конвенцій. Універсальні міжнародні конвенції, спрямовані на організацію і розвиток співробітництва держав по боротьбі з окремими видами злочинів (незаконне втручання у діяльність цивільної авіації; міжнародний тероризм; незаконне виготовлення та розповсюдження наркотичних засобів та психотропних речовин, торгівля людьми та ін.). Міжнародні договори про надання правової допомоги. Міжнародні угоди України про правову допомогу.

ЧАСТИНА II

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО, ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, ТРУДОВЕ ПРАВО

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО

Тема 1. Предмет, метод і система адміністративного права.

Зміст теми:

Історичні умови виникнення адміністративного права. Особливості та структура суспільних відносин, які складають предмет регулювання адміністративного права. Суб'єкти управлінських відносин, що складають предмет регулювання адміністративного права. Відносини, що виникають між адміністративною владою та громадянами, державними та недержавними організаціями. Внутріапаратні відносини як предмет регулювання адміністративного права. Делеговані повноваження як предмет адміністративного права. Метод адміністративного права та його особливості, що виявляються у встановленні правового становища сторін, у способі визначення прав і обов'язків сторін, у порядку їх захисту та підставах, з якими пов'язується виникнення, зміни та припинення адміністративних правовідносин. Поняття системи адміністративного права. Склад і цілісність адміністративного права. Основні інститути адміністративного права. Співвідношення системи галузі адміністративного права і системи адміністративного законодавства. Визначення адміністративного права як самостійної галузі права. Основні цілі та принципи галузі адміністративного права. Відмінність адміністративного права від інших галузей права України. Перспективи реформування адміністративного права України. Наука адміністративного права.

Тема 2. Основні засади державного управління.

Зміст теми:

Поняття "управління" та його особливості. Соціальне управління, його характерні риси та види. Суб'єкт і об'єкт управління. Державне управління як вид соціального управління. Широке та вузьке визначення державного управління. Характерні риси державного управління. Виконавча влада: механізм співвідношення з державним управлінням. Владно-організуючий характер державного управління. Взаємозв'язок державного управління з політичною владою. Суб'єкти державного управління, основні риси їх діяльності (виконавча, розпорядча, юридично-владна, підзаконна). Структура процесу державного управління - стадії управління (розробка та прийняття управлінського рішення, виконання прийнятого рішення, перевірка виконання, контроль). Функції державного управління (прогнозування, планування, організація, керівництво, регулювання, контроль). Принципи державного управління.

Тема 3. Суб'єкти адміністративного права.

Зміст теми:

Визначення та зміст адміністративно-правового статусу громадян України. Адміністративна правоздатність і дієздатність громадян України. Конституційні права та свободи, що належать до загального правового статусу громадян і реалізуються у сфері державного управління. Конституційні права і свободи, що безпосередньо розкривають суть і демократичні принципи державного управління. Права громадян України, передбачені законами України та підзаконними актами. Обов'язки громадян України як складова їх адміністративного статусу. Правове становище іноземців та осіб без громадянства. Особливості правового статусу іноземців порівняно із правовим статусом громадян України. Адміністративно-правовий статус біженців. Поняття та види об'єднань громадян. Адміністративно-правовий статус громадських об'єднань - громадських організацій і політичних партій.

Тема 4. Державна служба та її адміністративно-правове регулювання.

Зміст теми:

Історія формування державної служби як інституту адміністративного права. Основні напрями державної політики у сфері державної служби. Органи управління державною службою. Поняття та основні принципи державної служби (служіння народу; демократизм і законність; гуманізм і соціальна справедливість; пріоритет прав людини і громадянина; професіоналізм, компетентність, ініціативність, чесність, відданість справі; персональна відповідальність за виконання службових обов'язків і дисципліна; дотримання прав і законних інтересів органів місцевого і регіонального самоуправління; дотримання прав підприємств, установ і організацій, об'єднань громадян). Поняття державного службовця та вимоги, що пред'являються до державних службовців. Види державних службовців. Визначення правового статусу державних службовців. Порядок вступу та проходження державної служби. Службова кар'єра державного службовця. Порядок і підстави припинення державної служби. Права й обов'язки державних службовців. Матеріальне та соціально-побутове забезпечення державних службовців. Етичні вимоги до державних службовців. Обмеження для державних службовців. Адміністративна, кримінальна та матеріальна відповідальність державних службовців. Особливості дисциплінарної відповідальності державних службовців. Система заохочення державних службовців.

Тема 5. Правові основи діяльності органів державного управління. Форми і методи державного управління.

Зміст теми:

Поняття та ознаки державного органу виконавчої влади як суб'єкта адміністративного права. Правові основи діяльності органів державного управління. Характеристика органів виконавчої влади за організаційно-правовою формою та характером компетенцій. Поняття методів управління. Класифікація методів управління: методи організації та діяльності органів управління; загальні та спеціальні методи. Загальні методи управління: примусу та переконання; регулювання; загального керівництва; безпосереднього керівництва; прямого і непрямого впливу (адміністративні та економічні); видання правових актів; суспільно-організаційні. Спеціальні методи: виконання окремих функцій управління; розроблення та прийняття управлінських рішень. Інші методи управління: зовнішньо-економічного впливу (організаційні і адміністративні); економічного впливу; морально-політичні (переконання, виховання, моральне заохочення); організаційні (прогнозування, організація, координація, контроль); адміністративно-директивні.

Адміністративні методи управління: поняття та основні риси. Поняття економічних методів управління та їх основні риси. Поняття методу переконання, його зміст і роль у державному управлінні. Поняття примусу в державному управлінні, його відмінність від методу переконання, основні види. Основні риси правового (легального) примусу в державному управлінні. Поняття форми державного управління. Види адміністративно-правових форм. Структурні форми державного управління. Форми зовнішнього прояву управлінської діяльності: видання актів управління, суспільно-організаційні дії, матеріально-технічні операції, укладання адміністративних угод. Правові акти державного управління: поняття, ознаки та юридичне значення. Види правових актів управління. Характеристика нормативних актів державного управління. Відмінність індивідуальних актів державного управління від нормативних. Адміністративно-правовий договір. Умови ефективності адміністративних актів. Процес прийняття правових актів управління. Зміна, призупинення та зупинення дії правових актів управління. Процесуальні форми державного управління.

Тема 6. Способи забезпечення законності і дисципліни в державному управлінні.

Зміст теми:

Поняття та особливості реалізації принципу законності в державному управлінні, умови його забезпечення. Поняття режиму законності в державному управлінні. Політичні, економічні й організаційні гарантії забезпечення законності. Поняття контролю в державному управлінні, його призначення та види. Система органів, що здійснюють контроль за дотриманням законності у державному управлінні. Зміст і форми контрольної функції Верховної Ради України за діяльністю органів виконавчої влади. Роль правового інституту в системі контролю за дотриманням прав і свобод особи та громадянина органами виконавчої влади. Контроль Президента України за дотриманням законності у діяльності органів виконавчої влади. Зміст і форми урядового контролю у сфері державного управління. Відомчий контроль. Поняття нагляду в державному управлінні та його види. Прокурорський нагляд та його види. Методи і форми здійснення прокурорського нагляду за законністю у сфері державного управління. Судовий нагляд за дотриманням законності органами виконавчої влади. Адміністративний нагляд: визначення та основні риси. Нормативно-правова основа адміністративного нагляду за законністю щодо діяльності органів виконавчої влади. Конституційний нагляд: поняття, їх природа та форми. Об'єкти конституційного нагляду. Види рішень, що приймає Конституційний Суд України, їх правова природа та особливості виконання.

Тема 7. Адміністративні правопорушення та адміністративна відповідальність.

Зміст теми:

Поняття адміністративної відповідальності та її основні риси. Адміністративне правопорушення як підстава для адміністративної відповідальності. Поняття юридичного складу адміністративного правопорушення та його основні риси: протиправність, винність та караність. Суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення. Види вини. Об'єктивна сторона адміністративного правопорушення. Поняття суб'єкта адміністративного правопорушення. Види суб'єктів адміністративної відповідальності: загальні та спеціальні. Особливості адміністративної відповідальності посадових осіб. Адміністративна відповідальність неповнолітніх віком від 16 до 18 років за вчинення адміністративних правопорушень. Підстави відповідальності неповнолітніх віком від 16 до 18 років на загальних умовах. Особливості адміністративної правової відповідальності осіб, які несуть відповідальність за дисциплінарними статутами. Особливості адміністративної відповідальності іноземців. Особливості адміністративної відповідальності юридичних осіб. Умови, що виключають притягнення до адміністративної відповідальності: крайня необхідність, необхідна оборона, неосудність. Звільнення від відповідальності у разі скоєння порушення, за яке не доцільно притягати до адміністративної відповідальності. Поняття адміністративного стягнення. Система адміністративних стягнень та її характеристика. Стан адміністративної караності. Основні й додаткові стягнення. Попередження як вид адміністративного стягнення. Штраф як вид адміністративного стягнення. Оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, як вид адміністративного стягнення. Конфіскація вилученого предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, як вид адміністративного стягнення. Позбавлення спеціального права, наданого особі, як вид адміністративного стягнення. Громадські роботи, виправні роботи та суспільно корисні роботи як види адміністративних стягнень. Адміністративний арешт та арешт з утриманням на гауптвахті як види адміністративного стягнення. Обставини, що пом'якшують відповідальність за адміністративні правопорушення. Обставини, що обтяжують відповідальність за адміністративні правопорушення. Органи, що розглядають справи про адміністративні правопорушення.

Тема 8. Управління освітою та наукою.

Зміст теми:

Організаційно-правові засади й система освіти. Система й повноваження органів управління освітою. Компетенція місцевих органів державної виконавчої влади й органів місцевого самоврядування в галузі освіти. Управління освітніми закладами. Державний контроль за діяльністю освітніх закладів.

Організація державного управління наукою. Органи управління наукою. Наукові заклади та наукові товариства.

Тема 9. Управління використанням і охороною природних ресурсів.

Зміст теми:

Організаційно-правові засади управління використанням і охороною природних ресурсів. Органи управління використанням і охороною природних ресурсів. Місцеве самоврядування й охорона природних ресурсів. Державний контроль і нагляд у галузі використання й охорони природних ресурсів. Адміністративна відповідальність за правопорушення в галузі використання й охорони природних ресурсів.

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО

Розділ І.

КНИГА ПЕРША

Загальні положення

Тема 1. Цивільне право – галузь сучасного права

Зміст теми:

Поняття цивільного права як самостійної галузі права. Місце цивільного права в системі правових галузей. Ознаки цивільного права. Соціальна обумовленість цивільного права. Співвідношення цивільного права і цивільної політики.

Цивільне право в системі права України. Цивільне право та суспільні галузі права. Цивільне право і міжнародне право.

Предмет цивільного права – майнові відносини та особисті немайнові відносини. Метод цивільно-правового регулювання. Загальне юридичне становище суб'єктів цивільних прав і обов'язків. Специфіка юридичних фактів у цивільному праві. Диспозитивні начала в цивільному праві. Особливості цивільно-правових санкцій. Функції цивільного права: регулятивна, охоронна, попереджувально-виховна, попереджувально-стимулююча.

Визначення і система цивільного права. Цивільно-правові норми та інститути, їх поділ на загальні та спеціальні, особливі. Загальна частина. Особисті немайнові права фізичних осіб. Речове право. Право інтелектуальної власності. Зобов'язальне право. Сімейне право. Спадкове право.

Структура цивільного законодавства. Загальні засади цивільного законодавства. Акти цивільного законодавства України. Конституція України – основа цивільно-правового регулювання особистих немайнових відносин, відносин власності та ін. Цивільний Кодекс України. Закони України, їх роль для розвитку цивільного законодавства в Україні. Укази Президента. Постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України. Відомчі нормативні акти. Акти цивільного законодавства і договір. Звичай ділового обороту Аналогія права і закону у цивільному праві. Співвідношення галузевого і комплексного законодавства і міжнародні договори. Аналогія в цивільному законодавстві. Роль судової і арбітражної практики в удосконаленні, тлумаченні і застосуванні цивільного законодавства. Джерела опублікування цивільно-правових нормативних актів.

Тема 2. Поняття і зміст цивільних правовідносин

Зміст теми:

Поняття і особливості цивільних правовідносин. Елементи цивільно-правових відносин. Учасники цивільних правовідносин – фізичні особи, юридичні особи, держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади, іноземні держави та інші суб'єкти публічного права. Об'єкти цивільних правовідносин – речі, дії, результати інтелектуальної творчості, особисті немайнові блага. Суб'єктивне право і суб'єктивний обов'язок. Види цивільно-правових відносин: регулятивні і охоронні, абсолютні і відносні, активні і пасивні, речові і зобов'язальні, майнові і особисті немайнові.

Тема 3. Підстави виникнення цивільних прав та обов'язків. Здійснення цивільних прав та виконання обов'язків

Зміст теми:

Підстави виникнення, зміни і припинення цивільних правовідносин. Юридичні факти та їх класифікація. Здійснення цивільних прав та його межі. Виконання цивільних обов'язків. Захист цивільних прав та інтересів судом, Президентом України, органами державної влади, органами влади АРК та органами місцевого самоврядування. Захист цивільних прав нотаріусом. Самозахист цивільних прав. Здійснення права на захист. Відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди. Відшкодування моральної шкоди.

Тема 4. Фізичні особи як суб'єкти цивільних прав і обов'язків

Зміст теми:

Поняття фізичної особи, цивільна правоздатність фізичної особи. Обсяг цивільної правоздатності. Ім'я та місце проживання фізичної особи. Повна, мінімальна, неповна, обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною. Цивільна відповідальність фізичної особи. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою.

Оголошення фізичної особи такою, що померла. Правові наслідки. Опіка. Акти цивільного стану. Підстави, порядок і значення реєстрації актів громадянського стану. Фізична особа як підприємець. Банкрутство фізичної особи-підприємця. Управління майном, що використовується у підприємницькій діяльності, органом опіки та піклування.

Завдання опіки та піклування. Орган опіки та піклування. Встановлення опіки та піклування судом. Призначення опікуна або піклувальника. Права та обов'язки опікуна, піклувальника. Припинення опіки та піклування.

Тема 5. Юридичні особи як суб'єкти цивільних прав і обов'язків. Їх види

Зміст теми:

Поняття та види юридичних осіб. Юридичні особи приватного та юридичні особи публічного права. Організаційно-правові форми юридичних осіб. Державна реєстрація. Філії та представництва юридичних осіб. Управління юридичною особою. Відповідальність юридичної особи. Припинення юридичної особи. Задоволення вимог кредиторів.

Господарські товариства: поняття та види, майно та права. Повне товариство – поняття, утворення, управління. Ведення справ повного товариства, розподіл прибутку та збитків. Вихід, виключення, вибуття з повного товариства. Командитне товариство – основні положення, характеристика засновницького договору, права та обов'язки вкладників. Відповідальність за зобов'язанням. Ліквідація. Товариство з обмеженою і товариство з додатковою відповідальністю. Поняття та учасники. Зміст статутів. Характеристика статутних капіталів. Управління, контроль за діяльністю, ліквідація. Акціонерне товариство. Поняття. Порядок створення. Характеристика статутного капіталу та органів управління – загальних зборів, виконавчого органу, наглядової ради. Виробничий кооператив. Установчі документи. Майно виробничого кооперативу.

Тема 6. Об'єкти цивільних правовідносин

Зміст теми:

Види об'єктів цивільних прав, їх оборотоздатність. Загальна характеристика речі: нерухомі та рухомі, подільні та неподільні, індивідуально-визначені та ті, що визначаються родовими ознаками, споживчі та неспоживчі, складні. Загальні положення про цінні папери. Пайові цінні папери. Боргові цінні папери. Похідні цінні папери. Товаророзпорядчі цінні папери. Вимоги до цінного паперу та передавання прав за цінним папером. Окремі види цінних паперів: акції, інвестиційні сертифікати, облігації, ощадні сертифікати, вексель, закладна, чек, опціон, ф'ючерс, форварди, депозитарні свідоцтва.

Нематеріальні блага – результати творчої діяльності, службова та комерційна таємниця, особисті немайнові блага фізичної особи.

Тема 7. Правочини

Зміст теми:

Поняття та види правочинів. Правочини щодо яких правові наслідки пов'язуються з настанням певної обставини (відкладальні та скасувальні обставини). Загальні вимоги до правочинів. Форма правочину: усна, письмова, нотаріальне посвідчення правочину. Поняття недійсності правочину. Види недійсних правочинів. Правові наслідки. Поняття та види реституцій. Недодержання сторонами при вчиненні правочину вимог закону.

Поняття та підстави представництва. Передурочення. Комерційне представництво. Довіреність. Форма. Строк. Припинення, скасування, відмова від представництва.

Тема 8. Визначення та обчислення строків. Позовна давність

Зміст теми:

Поняття та юридичне значення строків та термінів. Види строків та термінів у цивільному праві та їх кваліфікація. Строки виникнення та здійснення цивільних прав. Строки виконання цивільно-правових обов'язків. Строки захисту цивільних прав.

Претензійні строки. Присікальні строки. Гарантійні строки. Строки набувної давності. Порядок обрахування строків у цивільному праві. Початок і закінчення строку. Спеціальні правила обчислення строків. Порядок вчинення дій в останній день строку.

Позовна давність. Поняття, загальна та спеціальна позовна давність. Зміна тривалості позовної давності. Обчислення і застосування позовної давності. Початок перебігу позовної давності. Зупинення та переривання перебігу позовної давності. Перебіг позовної давності у разі залишення позову без розгляду. Застосування позовної давності до додаткових вимог. Вимоги, на які позовна давність не поширюється. Наслідки спливу позовної давності.

КНИГА ДРУГА

Особисті немайнові права фізичної особи

Тема 9. Поняття, види та захист особистих немайнових прав

Зміст теми:

Поняття особистого немайнового права. Види особистих немайнових прав. Зміст та здійснення особистих немайнових прав. Захист особистих немайнових прав. Спростування неправдивої інформації. Право фізичної особи на відшкодування завданих їй збитків та компенсацію моральної шкоди.

Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи. Право на охорону здоров'я, на

усунення небезпеки, яка загрожує життю та здоров'ю. Право на таємницю про стан здоров'я. Право на сім'ю, опіку та піклування. Право на безпечне для життя і здоров'я довкілля.

Право на ім'я, на зміну імені та його використання. Право на повагу до гідності та честі. Право на таємницю особистого життя (інформацію, кореспонденцію, особисті папери). Захист інтересів фізичної особи при проведенні фото-, кіно-, теле- та відеозйомок.

Право на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості. Право на недоторканість житла, вибір роду занять, свободу пересування.

Розділ II. КНИГА ТРЕТЯ.

Право власності та інші речові права

Тема 10. Загальні положення про право власності

Зміст теми:

Поняття права власності. Зміст права власності. Здійснення права власності, непорушність права власності. Тягар утримання майна. Ризик випадкового знищення та пошкодження майна. Форми права власності.

Тема 11. Набуття права власності та припинення права власності

Зміст теми:

Підстави набуття права власності юридичною особою публічного права, добросовісним набувачем на майно, відчужене особою, яка не мала на це права, на новостворене нерухоме майно, у разі переробки, самочинного будівництва. Момент набуття права власності у набувача за договором, річ, рухоме майно, від якого власник відмовився, знахідку, бездоглядну домашню тварину, скарб, набувальна давність. Набуття права власності при приватизації державного майна та майна територіальної громади.

Підстави припинення права власності. Відмова власника від права власності. Викуп безгосподарно утриманих пам'яток історії та культури. Реквізиція та конфіскація. Оплатне вилучення майна у власника за рішенням суду або іншого державного компетентного органу. Націоналізація. Припинення права власності у разі приватизації державного майна територіальної громади.

Тема 12. Право спільної власності

Зміст теми:

Поняття і види права спільної власності. Суб'єкти права спільної власності. Способи виникнення права спільної власності. Види спільної власності. Спільна часткова і спільна сумісна власність. Зміст права спільної власності. Виділ частки і розділ майна. Право привілейованої купівлі. Припинення права спільної власності.

Тема 13. Право власності на землю та житло

Зміст теми:

Земля як об'єкт права власності громадян. Суб'єкти права власності на землю. Права та обов'язки власника земельної ділянки. Право власника на забудову земельної ділянки. Самочинне будівництво. Викуп земельної ділянки для потреб держави, Автономної Республіки Крим та територіальної громади. Викупна ціна земельної ділянки. Припинення права власності на земельну ділянку.

Право власності на житло. Житловий будинок та квартира як об'єкт права власності. Право власника житлового будинку та квартири. Права житлобудівничого та житлового кооперативу. Товариство власників квартир.

Тема 14. Захист права власності

Зміст теми:

Загальна характеристика цивільно-правових засобів захисту права власності. Речово-правові засоби захисту права власності. Право власника на витребування майна з чужого незаконного володіння (віндикаційний позов). Право власника на витребування майна від добросовісного набувача. Розрахунки при витребуванні майна з чужого незаконного володіння. Витребування грошей і цінних паперів на пред'явника.

Захист прав власника від порушень, які не поєднані з позбавленням володіння (негаторний позов). Виключення майна з опису. Захист прав власника, якого було реабілітовано або виправдано за звинуваченням у скоєнні злочину.

Визнання незаконними правових актів органів державного управління, які порушують права власника. Захист права власності зобов'язально-правовими позовами.

Тема 15. Загальні положення про речові права на чуже майно. Право володіння чужим майном

Зміст теми:

Види юридичних прав на чуже майно. Захист речових прав на чуже майно. Суб'єкти права володіння чужим майном. Виникнення права власності. Припинення права власності. Обов'язок недобросовісного володільця негайно повернути майно особі, яка має на нього право власності чи інше право або яка є добросовісним володільцем.

Поняття користування чужим майном. Встановлення сервітуту. Зміст сервітуту. Право користування чужою земельною ділянкою або іншим нерухомим майном. Право членів сім'ї власника на користування цим житлом. Припинення сервітуту.

Підстави виникнення права користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб. Строк

договору про надання права користування цією земельною ділянкою. Права та обов'язки власника. Права та обов'язки землекористувача. Припинення права користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб.

Підстави виникнення права користування чужою земельною ділянкою для забудови. Права та обов'язки власника земельної ділянки. Наданої для забудови. Права та обов'язки землекористувача. Припинення права користування земельною ділянкою для забудови. Правові наслідки припинення права користування земельною ділянкою.

Розділ III КНИГА ЧЕТВЕРТА Право інтелектуальної власності

Тема 16. Загальні положення про право інтелектуальної власності

Зміст теми:

Поняття творчої діяльності та інтелектуальної власності. Загальні риси цивільно-правового регулювання відносин, пов'язаних з творчою діяльністю. Відмінності в цивільно-правовому регулюванні відносин, пов'язаних з творчою діяльністю.

Суб'єкти права інтелектуальної власності. Підстави виникнення прав інтелектуальної власності. Особисті немайнові права та майнові права інтелектуальної власності. Строк чинності прав інтелектуальної власності. Захист права інтелектуальної власності.

Тема 17. Авторське право та суміжні права

Зміст теми:

Поняття та значення авторського права. Принципи авторського права. Законодавство про авторські права. Міжнародна охорона авторських прав.

Об'єкти авторського права та їх ознаки. Види творів, які охороняються авторським правом. Оригінальні та залежні твори. Суб'єкти авторського права. Автори та співавтори. Авторські права юридичних осіб та держави. Майнові та особисті права авторів. Межі авторського права та строки його дії. Суміжні авторські права. Використання творів авторів іншими особами. Правовий режим службових творів. Цивільно – правовий захист авторських прав.

Право інтелектуальної власності на наукове відкриття.

Тема 18. Право промислової власності

Зміст теми:

Поняття прав на винахід. Законодавство про винахідництво. Об'єкти права на винахід. Поняття та ознаки винаходу. Правова охорона винаходу. Суб'єкти права на винахід. Винахідники, правонаступники та інші особи як суб'єкти винахідницького права.

Оформлення прав на винахід. Розгляд заявки та видача патенту. Формула винаходу. Права патентоволодільця та їх цивільно-правовий захист.

Поняття та правова охорона корисних моделей.

Поняття та ознаки промислових зразків. Суб'єкти права на промисловий зразок. Права авторів промислових зразків та форми їх охорони.

Право інтелектуальної власності на компоновання інтегральної мікросхеми.

Право на раціоналізаторську пропозицію.

Тема 19. Право інтелектуальної власності на комерційне позначення

Зміст теми:

Право на торгівельну марку для товарів та послуг. Функції торгівельних марок для товарів та послуг і їх використання. Оформлення права на промисловий зразок і на торгівельну марку (знак обслуговування). Цивільно – правовий захист права автора промислового зразка та прав володільця торговельної марки.

Право інтелектуальної власності на комерційне найменування. Право інтелектуальної власності на географічне зазначення. Право інтелектуальної власності на комерційну таємницю.

Розділ IV КНИГА П'ЯТА Зобов'язальне право

Тема 20. Поняття та види зобов'язань в цивільному праві

Зміст теми:

Зобов'язальне право та його система. Основні тенденції розвитку зобов'язального права. Основні види зобов'язань. Підстави виникнення зобов'язань.

Сторони в зобов'язаннях. Множинність осіб у зобов'язаннях. Зобов'язання за участю третіх осіб. Солідарні та дольові зобов'язання. Переміна осіб у зобов'язаннях. Уступка вимоги. Переведення боргу. Поняття регресних зобов'язань.

Підстави припинення зобов'язання. Припинення зобов'язання виконанням, зарахуванням зустрічних вимог, у разі заміни кредитора, за домовленістю сторін, прощенням боргу, поєднанням боржника і кредитора в одній особі,

неможливістю його виконання, смертю фізичної особи, ліквідацією юридичної особи.

Тема 21. Виконання зобов'язань

Зміст теми:

Поняття та значення виконання зобов'язань. Основні принципи та способи виконання зобов'язань. Принципи належного виконання зобов'язань. Поняття їх належного виконання.

Виконання обов'язку боржника іншою особою. Виконання зобов'язання частинами. Строк (термін) виконання зобов'язання. Дострокове виконання зобов'язання. Місце виконання зобов'язання. Валюта виконання грошового зобов'язання. Черговість погашення вимог за грошовими зобов'язаннями. Зустрічне виконання зобов'язання. Солідарне зобов'язання та солідарна вимога кредиторів. Солідарний обов'язок боржника. Підтвердження виконання зобов'язання.

Тема 22. Забезпечення виконання зобов'язань

Зміст теми:

Поняття, види та значення забезпечення виконання зобов'язань. Неустойка та її види. Законна та договірна неустойка. Штрафна, залікова, альтернативна та виключна неустойка. Співвідношення неустойки та збитків.

Порука. Відповідальність поручителя. Права поручителя, який виконав зобов'язання. Припинення поруки.

Гарантія. Поняття та строк дії обов'язки гаранта. Відмінність гарантії від поруки.

Завдаток. Відмінність завдатку від авансу.

Застава та її види. Особливості іпотеки. Заклад. Застава цінних паперів, товарів в обороті. Застава майнових прав. Права та обов'язки заставодавця та заставодержателя. Форма застави. Правові наслідки невиконання зобов'язання, забезпеченого заставою. Звернення стягнення на предмет застави. Реалізація предмету застави. Притримання. Припинення застави.

Притримання як засіб забезпечення зобов'язань.

Поняття та підстави припинення зобов'язань.

Тема 23. Правові наслідки порушення зобов'язання. Відповідальність за порушення зобов'язання

Зміст теми:

Порушення зобов'язання. Правові наслідки порушення зобов'язання. Прострочення боржника. Прострочення кредитора. Вина як підстава відповідальності за порушення зобов'язання. Одностороння відмова від зобов'язання. Підстави звільнення від відповідальності за порушення зобов'язання. Субсидіарна відповідальність. Відшкодування збитків, завданих порушенням зобов'язання. Збитки і неустойки.

Розділ V.

Тема 24. Цивільно-правовий договір

Зміст теми:

Поняття, значення та функції договору в цивільному праві. Види цивільно-правових договорів. Свобода договору в цивільному праві.

Зміст договору. Істотні, звичайні та випадкові умови договору. Типові умови договору. Публічний договір. Договір приєднання. Попередній договір. Договір на користь третьої особи. Тлумачення умов договору.

Укладення, зміна і розірвання договору. Стадії укладення договору: оферта та акцепт. Форма договору. Момент укладення договору. Місце укладення договору. Підстави для зміни або розірвання договору. Зміна або розірвання договору у зв'язку з істотною зміною обставин. Правові наслідки зміни або розірвання договору. Форма зміни або розірвання договору.

Тема 25. Договори купівлі-продажу, поставки, міни

Зміст теми:

Поняття та значення договору купівлі-продажу. Форма договору. Сторони у договорі купівлі-продажу. Предмет і ціна як істотні умови договору купівлі-продажу. Права та обов'язки продавця і покупця. Перехід ризику випадкового знищення або випадкового пошкодження товару. Кількість товару. Асортимент товару. Якість товару. Підтвердження відповідності товару вимогам законодавства. Гарантії якості товару. Обчислення гарантійного строку. Строк придатності товару. Правові наслідки передання недоброякісного товару. Недоліки товару, за які відповідає продавець. Строки виявлення недоліків і пред'явлення вимоги у зв'язку з недоліками проданого товару. Позовна давність, що застосовується до вимог у зв'язку з недоліками проданого товару. Комплектність товару. Комплект товару. Правові наслідки передання некомплектного товару. Тара та упаковка за договором купівлі-продажу. Правові наслідки передання товару з порушенням вимоги про тару та (або) упаковку. Збереження права власності за продавцем.

Види договорів купівлі-продажу. Договір роздрібною купівлі-продажу: сторони, зміст. Договір найму-продажу: сторони та зміст. Поняття договору поставки: сторони та зміст. Договір контрактації сільськогосподарської продукції. Договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу.

Договір міни: поняття, форма, сторони та зміст договору. Правове регулювання міни.

Тема 26. Договір дарування

Зміст теми:

Поняття договору дарування. Предмет, форма, сторони у договорі дарування. Зміст договору дарування.

Розірвання договору дарування на вимогу дарувальника. Позовна давність, що застосовується до вимог про розірвання договору дарування.

Поняття договору пожертви та його зміст.

Тема 27. Договір ренти

Зміст теми:

Поняття договору ренти. Форма договору ренти. Сторони у договорі ренти. Зміст договору ренти. Форма і розмір ренти. Строк виплати ренти.

Розрахунки між сторонами у разі розірвання договору ренти. Ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження предмета ренти.

Тема 28. Договір довічного утримання (догляду)

Зміст теми:

Поняття та ознаки договору довічного утримання (догляду). Форма та сторони у договорі довічного утримання (догляду). Зміст договору довічного утримання (догляду). Особливості укладення договору довічного утримання (догляду) щодо майна, що є у спільній сумісній власності. Припинення договору довічного утримання (догляду). Правові наслідки смерті набувача. Правові наслідки припинення юридичної особи-набувача.

Тема 29. Договір найму (оренди)

Зміст теми:

Поняття договору найму (оренди) та сфера його застосування. Сторони у договорі найму (оренди). Форма, предмет, ціна та строк договору найму. Зміст договору найму (оренди). Правове регулювання піднайму. Припинення договору найму. Право наймодавця на відмову від договору найму (оренди). Розірвання договору найму на вимогу наймодавця. Розірвання договору найму на вимогу наймача. Обов'язки наймача у разі припинення договору найму. Позовна давність, що застосовується до вимог, що впливають із договору найму.

Правове регулювання договору прокату. Предмет договору прокату. Особливості договору прокату. Правове регулювання договору найму (оренди) земельної ділянки. Правове регулювання договору найму будівлі або іншої капітальної споруди.

Найм (оренда) транспортного засобу. Предмет, форма та зміст договору найму (оренди) транспортного засобу. Особливості найму транспортного засобу з екіпажем, який його обслуговує.

Правове регулювання договору лізингу та його особливості.

Тема 30. Договір найму (оренди) житла

Зміст теми:

Конституційне право громадян на житло. Поняття договору найму житла. Види договорів найму житла. Форма та предмет договору найму житла. Сторони у договорі найму житла. Наймач та особи, які постійно проживають разом з ним. Тимчасові мешканці. Зміст договору найму житла. Договір піднайму житла. Розірвання договору найму житла.

Правові наслідки розірвання договору найму житла.

Тема 31. Договір позички

Зміст теми:

Поняття договору позички. Форма договору позички. Сторони та зміст договору позички. Розірвання договору позички. Припинення договору позички. Правові наслідки неповернення речі після закінчення строку користування нею.

Тема 32. Договір підряду

Зміст теми:

Поняття та значення договору підряду. Сторони в договорі підряду. Зміст договору підряду. Предмет договору підряду. Ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження матеріалу. Ціна роботи. Порядок оплати роботи. Кошторис. Ощадливість підрядника. Строки виконання роботи. Права та обов'язки сторін. Правові наслідки порушення умов договору підряду. Конфіденційність одержаної сторонами інформації. Позовна давність, що застосовується до неякісної роботи. Початок перебігу позовної давності в окремих випадках.

Види договорів підряду. Договір побутового підряду та його значення. Сторони договору побутового підряду. Форма договору побутового підряду. Гарантії прав замовника. Зміст договору побутового підряду. Розмір плати за договором побутового підряду. Правові наслідки нез'явлення замовника за одержанням роботи.

Поняття та значення договору будівельного підряду. Джерела регулювання підрядних відносин у будівництві. Зміст договору будівельного підряду. Передання та прийняття робіт. Відповідальність підрядника та замовника.

Поняття договору підряду на проведення проектних та пошукових робіт. Вихідні дані для проведення проектних та пошукових робіт. Права та обов'язки замовника і підрядника.

Тема 33. Договір на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт

Зміст теми:

Поняття, роль та значення договорів на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських та

технологічних робіт. Сторони у договорах на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт. Форма договорів на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт. Строки виконання робіт. Зміст договорів на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт. Права та обов'язки сторін. Наслідки неможливості досягнення результату. Відповідальність виконавця за порушення договору.

Розділ VI.

Тема 34. Договір про надання послуг

Зміст теми:

Поняття договору про надання послуг. Сторони в договорі про надання послуг. Плата та строк договору про надання послуг. Зміст договору про надання послуг. Відповідальність виконавця за порушення договору про надання послуг. Розірвання договору про надання послуг.

Тема 35. Договір перевезення

Зміст теми:

Види перевезень та їх правове регулювання. Договір перевезення вантажу: сторони, зміст, укладення та оформлення. Виконання договору перевезення вантажу. Права і обов'язки сторін за договором. Відповідальність сторін за договором перевезення вантажу. Втрата, нестача, псування вантажу. Обставини, що звільняють перевізника від відповідальності.

Поняття договору перевезення пасажирів та багажу. Права та обов'язки сторін у договорі.

Поняття договору чартеру (фрахтування). Види договорів чартеру (фрахтування). Договір морського чартеру. Договір повітряного чартеру. Особливості відповідальності за договором чартеру (фрахтування).

Претензії та позови при перевезеннях. Порядок подання позовів у спорах, пов'язаних з перевезенням у транспорті загального сполучення.

Поняття договору транспортного експедирування. Сторони в договорі. Форма договору транспортного експедирування. Виконання договору. Відповідальність сторін за невиконання або неналежне виконання обов'язків за договором. Відмова від договору.

Тема 36. Договір зберігання

Зміст теми:

Поняття договору зберігання. Підстави виникнення зобов'язань зберігання. Сторони, предмет, об'єкти, форма та строк договору зберігання. Права та обов'язки сторін за договором зберігання. Зберігання за законом. Відповідальність сторін у зобов'язаннях зберігання. Зберігання на товарному складі. Спеціальні види зберігання. Зберігання речі у ломбарді. Зберігання цінностей у банку. Зберігання багажу у камерах схову організацій, підприємств транспорту. Зберігання речей у гардеробі організації. Зберігання багажу пасажира під час його перевезення. Зберігання речей у готелі. Зберігання речей, що є предметом спору. Зберігання автотранспортних засобів. Договір охорони.

Договір комісії. Види договору. Сторони в договорі. Предмет і форма договору. Права і обов'язки сторін. Припинення договору.

Тема 37. Договір страхування.

Зміст теми:

Соціально-економічна суть страхування та його правове регулювання. Функції страхування.

Поняття страхового зобов'язання. Основні страхові поняття. Страхові агенти і страхові брокери. Брокери - перестраховачі. Страховий інтерес. Страховий ризик. Страховий випадок. Страховий платіж (внесок, премія). Страховий тариф. Страхова оцінка. Страхова сума. Страхове відшкодування. Страхове поле. Навантаження страхової премії. Франшиза.

Види страхування. Зобов'язання з добровільного страхування. Види зобов'язань з добровільного страхування. Підстави їх виникнення. Поняття та форма договору страхування. Істотні умови договору страхування. Момент набрання чинності договором страхування. Сторони у договорі страхування. Укладення договору страхування на користь третьої особи. Співстрахування. Договір перестраховання. Права та обов'язки сторін за договором страхування. Умови та порядок здійснення страхової виплати. Підстави для відмови від здійснення страхової виплати. Відповідальність страховика. Зміна сторін у страховому зобов'язанні. Підстави припинення договору страхування. Недійсність договору страхування.

Обов'язкове страхування. Види обов'язкового страхування.

Тема 38. Договір доручення, комісії, управління майном

Зміст теми:

Поняття та значення договору доручення. Сторони у договорі доручення. Строк договору доручення. Зміст доручення. Виконання доручення. Особисте виконання договору доручення. Права та обов'язки повіреного та довірителя. Припинення договору доручення. Наслідки припинення договору доручення. Обов'язки спадкоємця повіреного та ліквідатора юридичної особи - повіреного.

Поняття договору комісії. Умови договору комісії. Зміст договору комісії.

Виконання договору комісії. Субкомісія. Виконання договору, укладеного комісіонером з третьою особою.

Відступ від вказівок комітента. Права та обов'язки комітента та комісіонера. Наслідки смерті фізичної особи або припинення юридичної особи — комісіонера. Особливості окремих видів комісії.

Поняття та ознаки договору управління майном. Предмет, істотні умови, форма та строк договору управління майном. Права та обов'язки сторін у договорі управління майном. Відповідальність управителя. Підстави припинення договору управління майном. Особливості управління цінними паперами.

Тема 39. Договір позики

Зміст теми:

Поняття договору позики. Сторони у договорі позики. Форма договору позики. Проценти за договором позики. Обов'язки позичальника. Наслідки порушення договору позичальником. Заперечення договору позики. Забезпечення виконання зобов'язання позичальником. Новація боргу у позикове зобов'язання.

Тема 40. Кредитно-розрахункові відносини

Зміст теми:

Поняття кредитно-розрахункових відносин. Банківська система. Функції Національного банку України. Види банків в Україні. Державні та комерційні банки. Державна реєстрація банків. Порядок отримання банківської ліцензії. Банківські операції та їх види.

Правова природа та поняття кредитного договору. Сторони у кредитному договорі. Форма кредитного договору. Зміст кредитного договору. Відмова від надання або одержання кредиту. Комерційний кредит.

Поняття договору банківського вкладу. Сторони у договорі банківського вкладу. Форма договору банківського вкладу. Проценти на банківський вклад. Види банківських вкладів. Ощадна книжка. Ощадний (депозитний) сертифікат.

Поняття договору банківського рахунку. Укладення договору банківського рахунку. Види банківських депозитних операцій. Правові наслідки неякісного виконання банком операцій за рахунком клієнта. Обмеження права розпоряджання рахунком. Розірвання договору банківського рахунку. Банківська таємниця.

Поняття договору факторингу. Предмет договору факторингу. Сторони у договорі факторингу. Права та обов'язки сторін за договором факторингу. Зустрічні вимоги боржника. Захист прав боржника.

Порядок та форми розрахунків у цивільному обороті. Види безготівкових розрахунків. Розрахунки із застосуванням платіжних доручень. Розрахунки за акредитивом. Розрахунки за інкасовими дорученнями. Розрахунки із застосуванням розрахункових чеків.

Тема 41. Договори щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності

Зміст теми:

Види договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності. Форма договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності.

Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності. Поняття ліцензійного договору. Сторони у ліцензійному договорі. Строк ліцензійного договору. Типовий ліцензійний договір.

Договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності.

Договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності. Державна реєстрація договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності.

Тема 42. Договір комерційної концесії

Зміст теми:

Поняття договору комерційної концесії. Предмет, сторони, форма та державна реєстрація договору комерційної концесії. Договір комерційної субконцесії. Права та обов'язки сторін за договором комерційної концесії. Особливі умови договору комерційної концесії. Відповідальність сторін та припинення договору комерційної концесії.

Тема 43. Спільна діяльність

Зміст теми:

Загальна характеристика зобов'язань із спільної діяльності. Види зобов'язань із спільної діяльності та підстави їх виникнення.

Поняття договору простого товариства. Сторони та зміст договору простого товариства. Відповідальність учасників за спільними зобов'язаннями. Розподіл прибутку. Виділення долі учасника на вимогу його кредитора. Припинення договору простого товариства. Відмова учасника від подальшої участі в договорі простого товариства та розірвання договору. Відповідальність учасника, щодо якого договір простого товариства припинений.

Розділ VII.

Тема 44. Зобов'язання, що виникають з публічної обіцянки винагороди

Зміст теми:

Право на публічну обіцянку винагороди без оголошення конкурсу. Зміст завдання. Строк (термін) виконання завдання. Зміна умов публічної обіцянки винагороди. Правові наслідки виконання завдання. Припинення зобов'язання у зв'язку з публічною обіцянкою винагороди.

Публічна обіцянка винагороди за результатами конкурсу. Право на оголошення конкурсу. Умови конкурсу. Зміна

умов конкурсу. Відмова від проведення конкурсу. Переможець конкурсу. Особливості оцінювання результатів інтелектуальної, творчої діяльності, які подані на конкурс. Права переможця конкурсу Повернення учаснику конкурсу речі, що подана на конкурс.

Тема 45. Зобов'язання із вчинення дій у майнових інтересах іншої особи без її доручення

Зміст теми:

Поняття зобов'язань із вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення. Надання звіту про вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення. Відшкодування витрат, понесених особою у зв'язку із вчиненням нею дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення.

Тема 46. Зобов'язання, що виникають внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи

Зміст теми:

Зобов'язання, що виникають внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи.

Зобов'язання, що виникають у зв'язку з рятуванням майна іншої особи.

Тема 47. Зобов'язання, що виникають внаслідок створення загрози життю, здоров'ю та майну юридичної особи

Зміст теми:

Поняття та елементи зобов'язань, що виникають внаслідок створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної або юридичної особи. Наслідки неусунення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної або юридичної особи. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок неусунення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи.

Тема 48. Зобов'язання із заподіяння шкоди

Зміст теми:

Поняття та елементи зобов'язань із заподіяння шкоди. Поняття деліктної відповідальності та її зміст. Особливості недоговірної відповідальності та її функції. Поняття шкоди. Протиправність поведінки заподіювача шкоди. Вина заподіювача шкоди. Загальні підстави відповідальності за завдану майнову шкоду. Підстави відповідальності за завдану моральну шкоду.

Відшкодування моральної шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи. Відшкодування шкоди, завданої особою у разі здійснення нею права на самозахист. Відшкодування шкоди, завданої прийняттям закону про припинення права власності на певне майно. Відшкодування шкоди, завданої у стані крайньої необхідності. Відшкодування юридичною або фізичною особою шкоди, завданої їхнім працівником чи іншою особою. Відшкодування шкоди, завданої органом державної влади, органом влади Автономної Республіки Крим або органом місцевого самоврядування. Відшкодування шкоди, завданої посадовою або службовою особою органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування. Відшкодування шкоди, завданої органом державної влади, органом влади Автономної Республіки Крим або органом місцевого самоврядування у сфері нормотворчої діяльності. Відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу дізнання, попереднього (досудового) слідства, прокуратури або суду. Відшкодування майнової шкоди фізичній особі, яка потерпіла від злочину. Відшкодування шкоди, завданої малолітньою особою. Відшкодування шкоди, завданої неповнолітньою особою. Відшкодування шкоди, завданої неповнолітньою особою після набуття нею повної цивільної дієздатності. Відшкодування шкоди, завданої кількома малолітніми особами. Відшкодування шкоди, завданої кількома неповнолітніми особами. Відшкодування шкоди батьками, позбавленими батьківських прав. Відшкодування шкоди, завданої недієздатною фізичною особою. Відшкодування шкоди, завданої фізичною особою, цивільна дієздатність якої обмежена. Відшкодування шкоди, завданої фізичною особою, яка не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними. Відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок взаємодії кількох джерел підвищеної небезпеки. Відшкодування ядерної шкоди. Відшкодування шкоди, завданої спільно кількома особами. Право зворотної вимоги до винної особи. Способи відшкодування шкоди, завданої майну потерпілого. Урахування вини потерпілого і матеріального становища фізичної особи, яка завдала шкоди. Відшкодування шкоди особою, яка застрахувала свою цивільну відповідальність. Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг).

Тема 49. Зобов'язання з набуття, збереження майна без достатньої правової підстави. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг).

Зміст теми:

Поняття зобов'язань з набуття, збереження майна без достатньої правової підстави.

Повернення в натурі безпідставно набутого майна. Відшкодування доходів від безпідставно набутого майна і витрат на його утримання. Безпідставно набуте майно, що не підлягає поверненню.

Відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг). Загальні положення. Умови відповідальності.

**Розділ VIII.
КНИГА ШОСТА
Спадкове право**

Тема 50. Загальні положення про спадкування

Зміст теми:

Гене́за спадкового права. Поняття та значення спадкування. Види спадкування. Склад спадщини. Права та обов'язки особи, які не входять до складу спадщини. Відкриття спадщини. Місце відкриття спадщини. Особливості спадкування деяких видів майна. Час відкриття спадщини. Місце відкриття спадщини. Спадкоємці. Право на спадкування. Обов'язки спадкоємців.

Тема 51. Спадкування за заповітом

Зміст теми:

Поняття заповіту. Право на заповіт. Права заповідача. Заповідальний відказ. Предмет заповідального відказу. Право на обов'язкову частку у спадщині. Заповіт з умовою. Заповіт подружжя. Підпризначення спадкоємця. Спадкування частини спадщини, що не охоплена заповітом. Встановлення сервітуту у заповіті. Форма заповіту. Посвідчення заповіту. Поняття секретного заповіту. Оголошення нотаріусом секретного заповіту. Посвідчення заповіту при свідках. Право заповідача на скасування та зміну заповіту. Таємниця заповіту. Тлумачення заповіту. Недійсність заповіту.

Виконання заповіту. Право заповідача на призначення виконавця заповіту. Призначення виконавця заповіту за ініціативою спадкоємців. Призначення виконавця заповіту нотаріусом. Згода особи на призначення її виконавцем заповіту. Повноваження виконавця заповіту. Право виконавця заповіту на плату за виконання своїх повноважень. Контроль за виконанням заповіту. Право на оскарження дій виконавця заповіту. Строк чинності повноважень виконавця заповіту. Право виконавця заповіту на відмову від здійснення своїх повноважень.

Тема 52. Спадкування за законом

Зміст теми:

Черговість спадкування за законом. Зміна черговості одержання права на спадкування. Спадкування усиновленими та усиновлювачами. Перша черга спадкоємців за законом. Друга черга спадкоємців за законом. Третя черга спадкоємців за законом. Четверта черга спадкоємців за законом. П'ята черга спадкоємців за законом. Спадкування за правом представлення. Розмір частки у спадщині спадкоємців за законом.

Тема 53. Здійснення права на спадкування

Зміст теми:

Прийняття спадщини. Подання заяви про прийняття спадщини. Строки для прийняття спадщини. Прийняття заповідального відказу. Наслідки пропущення строку для прийняття спадщини. Право на відмову від прийняття спадщини. Правові наслідки відмови від прийняття спадщини. Перехід права на прийняття спадщини. Відумерлість спадщини. Поділ спадщини між спадкоємцями. Переважне право окремих спадкоємців на виділення спадкового майна в натурі. Перерозподіл спадщини. Пред'явлення кредитором спадкодавця вимог до спадкоємців. Обов'язок спадкоємців задовольнити вимоги кредитора. Охорона спадкового майна. Управління спадщиною

Оформлення права на спадщину. Право спадкоємця на одержання свідоцтва про право на спадщину. Обов'язок спадкоємця звернутися за свідоцтвом про право на спадщину на нерухоме майно. Строк видачі свідоцтва про право на спадщину. Державна реєстрація права на спадщину. Внесення змін до свідоцтва про право на спадщину. Визнання недійсним свідоцтва про право на спадщину.

Поняття спадкового договору. Сторони у спадковому договорі. Форма спадкового договору. Обов'язки набувача у спадковому договорі. Особливості спадкового договору з участю подружжя. Забезпечення виконання спадкового договору. Розірвання спадкового договору.

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО

Розділ I.

ВСТУП ДО ЗАГАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Тема 1. Поняття, предмет, метод та система кримінального права. Кримінальна політика

Зміст теми:

Кримінальне право як галузь права, законодавства, навчальна дисципліна та юридична наука. Кримінальне право як галузь права: поняття, предмет, методи та взаємозв'язок із суміжними галузями права. Принципи кримінального права. Система кримінального права. Загальна та Особлива частини кримінального права, їх особливості та взаємозв'язок. Кримінальне право як галузь законодавства. Наукові засади побудови системи кримінального права. Наука кримінального права як галузь юридичної науки. Предмет, функції і методи науки кримінального права, її взаємозв'язок із загальною теорією права і суміжними правовими науками. Основні напрямки досліджень та завдання кримінально-правової науки на сучасному етапі. Вплив науки кримінального права на законодавчу та правозастосовну діяльність. Кримінальне право як навчальна дисципліна, її предмет, основні методи та форми вивчення. Система курсу

Загальної частини кримінального права.

Поняття кримінальної політики української держави та її наукові засади. Основні напрямки кримінальної політики. Мета та методи кримінальної політики. Реалізація кримінальної політики у законодавчій та правозастосовній діяльності. Поняття криміналізації та декриміналізації суспільно небезпечних діянь. Пріоритети та напрямки кримінальної політики на сучасному етапі розвитку та розбудови правової держави.

Тема 2. Закон про кримінальну відповідальність

Зміст теми:

Поняття закону про кримінальну відповідальність, його ознаки, завдання та значення. Закон про кримінальну відповідальність як джерело кримінального законодавства. Структура Кримінального кодексу України. Загальна та Особлива частини Кримінального кодексу, їх єдність, взаємозв'язок та відмінність.

Кримінально-правові норми. Співвідношення норми і статті закону про кримінальну відповідальність. Види кримінально-правових норм. Структура статей Особливої частини Кримінального кодексу України. Види диспозицій і санкцій статей Особливої частини КК України.

Чинність закону про кримінальну відповідальність у часі. Правила набрання чинності законом про кримінальну відповідальність. Поняття часу вчинення кримінального правопорушення. Припинення чинності закону про кримінальну відповідальність.

Зворотна дія закону про кримінальну відповідальність у часі. Особи, на яких поширюється зворотна дія закону про кримінальну відповідальність у часі. Чинність проміжного закону про кримінальну відповідальність у часі.

Принципи чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі. Зміст територіального принципу. Поняття території України за чинним законодавством. Поняття місця вчинення кримінального правопорушення. Зміст принципу громадянства. Відповідальність громадян України або осіб без громадянства, що постійно проживають в Україні, які вчинили кримінальні правопорушення за її межами. Правові наслідки засудження цих осіб за межами України. Зміст реального принципу. Випадки кримінальної відповідальності за КК України іноземців або осіб без громадянства, що не проживають постійно в Україні, які вчинили кримінальні правопорушення за її межами. Екстрадиція (видача) злочинців.

Тлумачення закону про кримінальну відповідальність: поняття та значення. Види тлумачення: за суб'єктом, за прийомами та за обсягом.

Юридична природа та кримінально-правове значення роз'яснень Пленуму Верховного Суду України.

Тема 3. Кримінальні правопорушення та його види

Зміст теми:

Проблеми соціальної природи кримінального правопорушення. Наукові засади криміналізації та декриміналізації суспільно небезпечних діянь.

Поняття злочину як виду кримінального правопорушення за чинним Кримінальним кодексом України та у теорії кримінального права.

Ознаки кримінального правопорушення. Проблеми вдосконалення поняття кримінального правопорушення у кримінальному праві.

Малозначність діяння: поняття, об'єктивні та суб'єктивні підстави.

Місце кримінального правопорушення в системі правопорушень. Відмежування кримінальних правопорушень від інших правопорушень.

Законодавча класифікація кримінальних правопорушень залежно від ступеня тяжкості. Значення класифікації кримінальних правопорушень.

Розділ II.

СКЛАД КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ: ПОНЯТТЯ, ЕЛЕМЕНТИ, ОЗНАКИ ТА ВИДИ

Тема 4. Склад кримінального правопорушення і кваліфікація кримінальних правопорушень

Зміст теми:

Вчення про склад кримінального правопорушення в теорії кримінального права. Значення (функції) складу кримінального правопорушення. Склад кримінального правопорушення як підстава кримінальної відповідальності.

Елементи складу кримінального правопорушення: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона. Обов'язкові та факультативні ознаки складу кримінального правопорушення.

Проблема класифікації складів кримінальних правопорушень у теорії кримінального права.

Види складів кримінальних правопорушень за ступенем суспільної небезпеки.

Види складів кримінальних правопорушень за способом описування у законі та за особливостями конструкції. Простий склад кримінального правопорушення. Складний склад кримінального правопорушення. Формальний склад кримінального правопорушення. Матеріальний склад кримінального правопорушення. Усічений склад кримінального правопорушення.

Поняття кваліфікації кримінальних правопорушень. Кваліфікація кримінальних правопорушень як стадія застосування кримінального закону. Формула кваліфікації кримінальних правопорушень. Кваліфікація кримінальних правопорушень та формулювання обвинувачення як основні форми закріплення кваліфікації кримінальних правопорушень у процесуальних документах.

Тема 5. Об'єкт і предмет кримінального правопорушення

Зміст теми:

Поняття та значення об'єкта кримінального правопорушення. Проблеми об'єкта кримінального правопорушення у теорії кримінального права. Механізм заподіяння шкоди об'єктові кримінального правопорушення.

Види об'єктів кримінального правопорушення. Загальний об'єкт кримінального правопорушення. Родовий об'єкт кримінального правопорушення. Безпосередній об'єкт кримінального правопорушення.

Основний, додатковий та факультативний безпосередній об'єкт кримінального правопорушення.

Поняття предмета кримінального правопорушення та його місце у структурі складу кримінального правопорушення. Відмінність предмета кримінального правопорушення від об'єкта кримінального правопорушення та від знарядь і засобів вчинення кримінального правопорушення.

Поняття потерпілого від кримінального правопорушення та його кримінально-правове значення.

Тема 6. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення**Зміст теми:**

Поняття об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення у теорії кримінального права. Ознаки об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення. Кримінально-правове значення об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення.

Суспільно небезпечне діяння (дія чи бездіяльність). Поняття та ознаки злочинної дії у кримінальному праві. Співвідношення понять "поведінка", "дія", "вчинок". Усвідомленість та воля як основні ознаки злочинної дії. Проблеми кримінальної відповідальності при рефлекторних реакціях, інстинктивній, імпульсивній поведінці та автоматичних діях особи. Об'єктивні межі злочинної дії. Поняття та ознаки злочинної бездіяльності. Умови кримінальної відповідальності за злочинну бездіяльність.

Поняття непереборної сили, фізичного і психічного примусу та їх значення для вирішення питання про кримінальну відповідальність за суспільно небезпечне діяння (дію чи бездіяльність).

Суспільно небезпечні наслідки як ознака об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення: поняття, види та значення для кваліфікації кримінальних правопорушень.

Теорії причинного зв'язку у кримінально-правовій доктрині. Правила встановлення причинного зв'язку між діянням і суспільно небезпечними наслідками. Об'єктивний характер причинного зв'язку.

Види причинних зв'язків. Особливості причинного зв'язку при злочинній бездіяльності.

Факультативні ознаки об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення. Спосіб, знаряддя, засоби, місце, час, обстановка вчинення кримінального правопорушення. Значення факультативних ознак об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення для кваліфікації кримінального правопорушення та призначення покарання.

Тема 7. Особа, яка підлягає кримінальній відповідальності (Суб'єкт кримінального правопорушення)**Зміст теми:**

Поняття суб'єкта кримінального правопорушення у Кримінальному кодексі України. Вчення про суб'єкт кримінального правопорушення в теорії кримінального права. Ознаки суб'єкта кримінального правопорушення. Загальний та спеціальний суб'єкт кримінального правопорушення. Ознаки та види спеціального суб'єкта, його значення для кваліфікації кримінального правопорушення.

Суб'єкт кримінального правопорушення та особа злочинця.

Фізична особа як суб'єкт кримінального правопорушення. Проблема визнання юридичних осіб суб'єктами окремих кримінальних правопорушень у інших державах і міжнародному праві.

Вік як обов'язкова ознака суб'єкта кримінального правопорушення. Кримінальні правопорушення, за вчинення яких настає кримінальна відповідальність з 14 та 16 років. Основні правила встановлення віку суб'єкта кримінального правопорушення. Особливості визначення віку кримінальної відповідальності за відсутності офіційних документів, що його підтверджують.

Осудність як обов'язкова ознака суб'єкта кримінального правопорушення. Формула осудності.

Поняття неосудності у теорії кримінального права та КК України. Критерії неосудності: медичний (біологічний) та юридичний (психологічний). Ознаки медичного критерію неосудності.

Ознаки юридичного критерію неосудності. Характеристика інтелектуальної та вольової ознак юридичного критерію неосудності та їх співвідношення.

Обмежена осудність. Урахування визнання особи обмежено осудною при призначенні покарання.

Застосування примусових заходів медичного характеру до неосудних та обмежено осудних осіб.

Кримінальна відповідальність за кримінальні правопорушення, вчинені у стані сп'яніння внаслідок вживання алкоголю, наркотичних засобів або інших одурманюючих речовин.

Тема 8. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення**Зміст теми:**

Поняття суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення та її значення. Обов'язкові та факультативні ознаки суб'єктивної сторони кримінального правопорушення. Вчення про суб'єктивну сторону складу кримінального правопорушення в теорії кримінального права. Суб'єктивне ставлення у вину.

Вина як обов'язкова ознака суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення. Форми вини у кримінальному праві, їх значення для кваліфікації кримінального правопорушення та призначення покарання.

Умисел та його види за чинним КК України. Поняття прямого і непрямого умислу, їхні інтелектуальні та вольові

моменти (ознаки). Відмінність непрямого умислу від прямого. Види умислу в теорії кримінального права та судовій практиці.

Необережність та її види. Злочинна самовпевненість та її інтелектуальний і вольовий моменти (ознаки). Відмінність злочинної самовпевненості від непрямого умислу. Злочинна недбалість та її об'єктивний і суб'єктивний критерії.

Випадок (казус) як невинне заподіяння суспільно небезпечних наслідків, його відмінність від злочинної недбалості.

Змішана форма вини та її значення для кваліфікації кримінального правопорушення. Особливості вини у кримінальних правопорушеннях з формальним складом.

Мотив і мета як факультативні ознаки суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення. Кримінально-правове значення мотиву та мети вчинення кримінального правопорушення. Кримінально-правове значення емоцій як факультативної ознаки суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення.

Поняття та види помилок у теорії кримінального права. Юридична помилка, її види та вплив на кримінальну відповідальність. Фактична помилка, її види та вплив на кримінальну відповідальність.

Розділ III.

СТАДІЇ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ТА СПІВУЧАСТЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВОПОРУШЕННІ

Тема 9. Стадії вчинення умисного кримінального правопорушення

Зміст теми:

Поняття та види стадій вчинення кримінального правопорушення за КК України.

Готування до кримінального правопорушення: поняття, об'єктивні та суб'єктивні ознаки. Види готування до кримінального правопорушення. Відмежування готування до кримінального правопорушення від виявлення наміру вчинити кримінальне правопорушення.

Замах на кримінальне правопорушення: поняття, об'єктивні та суб'єктивні ознаки. Відмежування замаху на кримінальне правопорушення від готування до кримінального правопорушення та закінченого кримінального правопорушення. Види замаху на кримінальне правопорушення: закінчений і незакінчений; замах на непридатний об'єкт і замах непридатними засобами.

Поняття закінченого кримінального правопорушення. Проблеми визначення моменту закінчення кримінальних правопорушень у теорії кримінального права та правозастосовній діяльності.

Підстави кримінальної відповідальності за готування до кримінального правопорушення та замах на кримінальне правопорушення. Кваліфікація готування до кримінального правопорушення та замаху на кримінальне правопорушення.

Поняття та умови добровільної відмови при незакінченому кримінальному правопорушенні. Відмінність добровільної відмови від дійового каяття. Стадії вчинення кримінального правопорушення, на яких можлива добровільна відмова. Питання про добровільну відмову на стадії закінченого замаху на кримінальне правопорушення.

Тема 10. Співучасть у кримінальному правопорушенні

Зміст теми:

Поняття та значення співучасті у кримінальному правопорушенні, її об'єктивні та суб'єктивні ознаки. Вчення про співучасть у кримінальному правопорушенні у теорії кримінального права.

Види співучасників кримінального правопорушення за КК України. Виконавець (співвиконавець) кримінального правопорушення. Посереднє вчинення кримінального правопорушення. Організатор кримінального правопорушення. Види організації кримінального правопорушення. Особливості суб'єктивної сторони організатора кримінального правопорушення. Підбурювач до кримінального правопорушення. Ознаки вдалого підбурювання. Способи підбурювання. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки підбурювання. Відмінність підбурювача від організатора, виконавця та загальних закликів до злочинної діяльності. Пособник кримінального правопорушення. Інтелектуальне та фізичне пособництво. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки пособництва. Відмежування пособництва від підбурювання.

Причетність до кримінального правопорушення. Відмінність причетності до кримінального правопорушення від співучасті у кримінальному правопорушенні. Види причетності. Відповідальність за причетність до кримінального правопорушення.

Види та форми співучасті. Вчинення кримінального правопорушення групою осіб, групою осіб за попередньою змовою, організованою групою та злочинною організацією.

Підстави та межі відповідальності співучасників. Залежність відповідальності співучасників від дій виконавця.

Відповідальність та кваліфікація дій співучасників при різних формах співучасті. Кримінальна відповідальність організаторів та учасників організованої групи чи злочинної організації.

Спеціальні питання відповідальності співучасників. Співучасть у кримінальних правопорушеннях зі спеціальним суб'єктом. Провокація кримінального правопорушення. Екссес виконавця. Вплив екссесу виконавця на відповідальність співучасників. Відмінність екссесу від зміни поведінки. Кримінальна відповідальність при невдалій співучасті.

Добровільна відмова співучасників. Добровільна відмова виконавця. Відповідальність інших співучасників при добровільній відмові виконавця. Особливості добровільної відмови організатора, підбурювача та пособника.

Розділ IV.

МНОЖИННІСТЬ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ТА ОБСТАВИНИ, ЩО ВИКЛЮЧАЮТЬ КРИМІНАЛЬНУ ПРОТИПРАВНІСТЬ ДІЯННЯ

Тема 11. Множинність кримінальних правопорушень

Зміст теми:

Поняття множинності кримінальних правопорушень у кримінальному праві. Юридична характеристика множинності кримінальних правопорушень. Відмежування множинності кримінальних правопорушень від одиничних кримінальних правопорушень, що складаються з декількох діянь, від складних (складених) кримінальних правопорушень, від триваючих та продовжуваних кримінальних правопорушень. Форми множинності кримінальних правопорушень. Підстави (критерії) виділення окремих форм множинності кримінальних правопорушень. Проблеми систематизації різних проявів множинності кримінальних правопорушень у науці кримінального права.

Форми множинності кримінальних правопорушень, що виділяються в КК України.

Повторність кримінальних правопорушень. Поняття повторності кримінальних правопорушень за КК України. Специфічні ознаки повторності кримінальних правопорушень. Відображення повторності кримінальних правопорушень у Загальній та Особливій частинах КК України. Види повторності. Кримінально-правове значення повторності кримінальних правопорушень.

Сукупність кримінальних правопорушень. Поняття сукупності кримінальних правопорушень за КК України. Специфічні ознаки сукупності кримінальних правопорушень. Відмінність сукупності кримінальних правопорушень від конкуренції кримінально-правових норм. Види сукупності кримінальних правопорушень: ідеальна, реальна, реально-ідеальна. Кримінально-правове значення сукупності кримінальних правопорушень.

Рецидив кримінальних правопорушень. Поняття рецидиву кримінальних правопорушень за КК України. Специфічні ознаки рецидиву кримінальних правопорушень. Відображення рецидиву кримінальних правопорушень у Загальній та Особливій частинах КК України. Види рецидиву: загальний, спеціальний, простий, багаторазовий, пенітенціарний. Кримінально-правове значення рецидиву кримінальних правопорушень та окремих його видів.

Поєднання в поведінці особи кількох форм множинності кримінальних правопорушень. Кримінально-правове значення такого поєднання.

Тема 12. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння

Зміст теми:

Поняття та юридична природа обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння. Проблеми класифікації цих обставин у науці кримінального права.

Необхідна оборона: поняття, ознаки, умови правомірності. Перевищення меж необхідної оборони. Юридична природа ситуації, передбаченої ч. 4 ст. 36 КК України. Провокація оборони.

Уявна оборона: поняття за КК України, юридична природа та основні різновиди. Вплив уявної оборони на кримінальну відповідальність особи.

Затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення: поняття, ознаки, умови правомірності, відмінність від необхідної оборони. Відповідальність за перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця.

Крайня необхідність: поняття, ознаки, умови правомірності, відмінність від необхідної оборони. Проблеми відповідальності за перевищення меж крайньої необхідності.

Фізичний або психічний примус: поняття та ознаки. Кримінально-правове значення фізичного та психічного примусу.

Виконання наказу або розпорядження: поняття та основний кримінально-правовий зміст. Підстави визнання наказу або розпорядження законним. Поняття та ознаки явно злочинного наказу або розпорядження. Правові наслідки відмови від виконання явно злочинного наказу або розпорядження. Особливості кримінальної відповідальності особи, яка віддала явно злочинний наказ або розпорядження, та особи, яка виконала такий наказ або розпорядження. Особливості кримінально-правової оцінки ситуації, в якій особа виконала наказ або розпорядження за обставин, коли вона не усвідомлювала і не могла усвідомлювати його злочинного характеру.

Діяння, пов'язане з ризиком: поняття та основний кримінально-правовий зміст. Поняття та ознаки виправданості ризику за КК України. Невиправданий ризик та його кримінально-правове значення.

Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації: поняття та основний кримінально-правовий зміст. Специфічні підстави та особливості кримінальної відповідальності особи, яка виконує таке завдання.

Виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України.

Загальна характеристика обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння, які не передбачені КК України.

Розділ V.

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД НЕЇ

Тема 13. Кримінальна відповідальність та її підстава

Зміст теми:

Кримінальна відповідальність як один із видів юридичної відповідальності. Поняття кримінальної відповідальності. Кримінально-правові відносини та їх структура. Виникнення і припинення кримінальної відповідальності. Питання про кримінальну відповідальність у науці кримінального права. Позитивна і негативна (ретроспективна) кримінальна відповідальність.

Співвідношення кримінальної відповідальності та кримінального покарання.

Об'єктивна та суб'єктивна підстава кримінальної відповідальності.

Форми реалізації кримінальної відповідальності. Загальна характеристика окремих форм кримінальної відповідальності, що передбачені у КК України.

Тема 14. Звільнення від кримінальної відповідальності

Зміст теми:

Поняття звільнення від кримінальної відповідальності. Передумови та підстави звільнення від кримінальної відповідальності. Порядок звільнення, його кримінально-правові наслідки. Види звільнення від кримінальної відповідальності.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям. Відмінність дійового каяття від добровільної відмови від доведення кримінального правопорушення до кінця.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим. Передумова та підстава звільнення. Поняття примирення з потерпілим, відшкодування завданих збитків, усунення заподіяної шкоди.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки. Умови та строки поручительства. Вимоги до поведінки особи, яку було передано на поруки. Кримінально-правові наслідки порушення особою умов передачі її на поруки.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки. Передумови звільнення. Поняття та види зміни обстановки. Підстави звільнення. Характеристика діяння, що втратило суспільну небезпечність, та особи, яка перестала бути суспільно небезпечною.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності. Передумова звільнення. Тривалість строків та порядок їх обчислення. Залежність строків давності від класифікації кримінальних правопорушень за ступенем тяжкості. Зупинення, переривання, відновлення перебігу строків давності. Особливості застосування давності до особи, що вчинила особливо тяжкий злочин, за який згідно із законом може бути призначено довічне позбавлення волі. Незастосування давності до особи у разі вчинення нею кримінальних правопорушень проти миру та безпеки людства.

Розділ VI.

ПОКАРАННЯ: ПОНЯТТЯ, ВИДИ, ПОРЯДОК ПРИЗНАЧЕННЯ. ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПОКАРАННЯ ТА ЙОГО ВІДБУВАННЯ

Тема 15. Покарання та його види

Зміст теми:

Поняття покарання. Ознаки покарання. Покарання як захід державного примусу. Роль покарання.

Мета покарання: кара, виправлення, загальна та спеціальна превенція.

Система та види покарань, її ознаки та значення. Види покарань: штраф; позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу; позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю; громадські роботи; виправні роботи; службові обмеження для військовослужбовців; конфіскація майна; арешт; обмеження волі; тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців; позбавлення волі на певний строк; довічне позбавлення волі.

Класифікація видів покарань. Критерії класифікації. Характеристика основних покарань, додаткових покарань, покарань, що можуть призначатися і як основні, і як додаткові.

Характеристика окремих видів покарань, підстави та умови їх застосування: штраф, позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу, позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, громадські роботи, виправні роботи, службові обмеження для військовослужбовців, конфіскація майна, пробаційний нагляд, арешт, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців, позбавлення волі на певний строк, довічне позбавлення волі.

Порядок заміни покарання одного виду іншим.

Тема 16. Призначення покарання

Зміст теми:

Поняття призначення покарання. Підстави призначення покарання. Принципи призначення покарання: законність покарання, визначення покарання в судовому вироку, обґрунтованість й обов'язковість мотивування покарання у вироку, гуманність покарання, індивідуалізація, справедливість покарання.

Загальні засади призначення покарання, їх поняття та зміст.

Призначення покарання у межах, установлених у санкції статті Особливої частини КК України, що передбачає відповідальність за вчинене кримінальне правопорушення. Значення положень Загальної частини КК України для призначення покарання. Врахування ступеня тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, особи винного та обставин, що пом'якшують або обтяжують покарання.

Загальна характеристика та значення для призначення покарання обставин, які пом'якшують покарання. Загальна характеристика та значення для призначення покарання обставин, які обтяжують покарання. Врахування судом при призначенні покарання обставин, що пом'якшують або обтяжують покарання.

Призначення покарання за незакінчене кримінальне правопорушення. Врахування ступеня тяжкості вчиненого діяння, ступеня здійснення злочинного наміру та причин, внаслідок яких кримінальне правопорушення не було доведено

до кінця.

Призначення покарання за кримінальне правопорушення, вчинений у співучасті.

Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом: підстави та порядок призначення. Призначення покарання нижче від найнижчої межі, встановленої в санкції Особливої частини КК України. Перехід до іншого, більш м'якого виду основного покарання, не зазначеного в санкції статті за вчинений кримінальне правопорушення. Непризначення додаткового покарання, передбаченого в санкції статті Особливої частини КК України як обов'язкового.

Призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень. Правила призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень. Межі призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень, якщо хоча б один з них є умисним тяжким або особливо тяжким, або якщо хоча б за один із вчинених кримінальних правопорушень призначено довічне позбавлення волі. Порядок призначення додаткових покарань за сукупністю кримінальних правопорушень. Призначення покарання у випадку, якщо після постановлення вироку у справі буде встановлено, що засуджений винен ще і в іншому кримінальному правопорушенні, вчиненому ним до постановлення попереднього вироку.

Призначення покарання за сукупністю вироків. Правила призначення покарання за сукупністю вироків. Призначення покарання за новим вироком. Повне або часткове приєднання невідбутої частини покарання за попереднім вироком особливої тяжкості призначення покарання за сукупністю вироків, якщо хоча б один із кримінальних правопорушень є особливо тяжким, та у випадку складання покарань у виді довічного позбавлення волі та будь-яких менш суворих покарань.

Порядок приєднання за сукупністю вироків додаткових покарань.

Порядок призначення покарань при одночасному збігу сукупності кримінальних правопорушень та сукупності вироків.

Відмінність правил призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень та сукупністю вироків.

Правила переведення менш суворих покарань у більш суворі.

Зарахування попереднього ув'язнення у строк покарання у разі засудження особи до позбавлення волі. Порядок обчислення строків покарання.

Тема 17. Звільнення від покарання та його відбування

Зміст теми:

Поняття звільнення від покарання та його відбування. Види звільнення.

Поняття та ознаки умовного звільнення від покарання. Звільнення від відбування покарання з випробуванням, умовно-дострокове звільнення від відбування покарання, звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років.

Звільнення від відбування покарання з випробуванням. Обов'язки, які покладає суд на особу, звільнену від відбування покарання з випробуванням. Застосування додаткових покарань у разі звільнення від відбування основного покарання з випробуванням. Правові наслідки звільнення від відбування покарання з випробуванням.

Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання. Підстави застосування умовно-дострокового звільнення. Іспитовий строк при умовно-достроковому звільненні. Наслідки умовно-дострокового звільнення.

Звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років. Підстави застосування звільнення від відбування покарання.

Звільнення від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років. Умови звільнення. Тривалість іспитового строку. Особливості правових наслідків звільнення від покарання з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років.

Безумовне звільнення від покарання: звільнення від покарання, якщо буде визнано, що з урахуванням бездоганної поведінки і сумлінного ставлення до праці цю особу на час розгляду справи в суді не можна вважати суспільно небезпечною, звільнення у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку, заміна невідбутої частини покарання більш м'яким, звільнення від покарання за хворобою.

Особливі види звільнення від покарання: звільнення від покарання у разі прийняття нового закону, що виключає або пом'якшує призначене особі покарання.

Амністія і помилування як підстави звільнення від покарання та його відбування.

Звільнення від покарання у зв'язку з втратою особою суспільної небезпечності. Підстави (обставини) звільнення від покарання у зв'язку з втратою особою суспільної небезпечності.

Звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку. Строки давності виконання обвинувального вироку. Перебіг строків давності. Умови застосування давності обвинувального вироку. Підстави зупинення перебігу строку давності виконання обвинувального вироку.

Звільнення від покарання за хворобою: види та умови.

Тема 18. Судимість

Зміст теми:

Поняття та кримінально-правове значення судимості. Виникнення і припинення судимості. Способи припинення судимості. Правові наслідки припинення судимості.

Погашення судимості: поняття та умови. Строки погашення судимості та порядок їх обчислення. Особливості обчислення строку погашення судимості по закінченні строків давності виконання обвинувального вироку, при достроковому звільненні від відбування покарання, заміні невідбутої частини покарання більш м'яким. Переривання

строку погашення судимості.

Зняття судимості: поняття, значення та порядок застосування.

Розділ VII.

Правові наслідки застосування обмежувальних заходів, інших заходів кримінально-правового характеру. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх.

Тема 19. Обмежувальні заходи. Інші заходи кримінально-правового характеру

Зміст теми:

Поняття, підстави та мета застосування обмежувальних заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство.

Поняття, підстави та мета застосування примусових заходів медичного характеру. Особи, до яких застосовуються примусові заходи медичного характеру. Види примусових заходів медичного характеру. Критерії призначення примусових заходів медичного характеру. Продовження, зміна або припинення примусових заходів медичного характеру. Зарахування часу застосування примусових заходів медичного характеру до строку покарання.

Примусове лікування. Підстава застосування примусового лікування. Особи, до яких застосовується примусове лікування. Порядок здійснення примусового лікування, його залежність від виду покарання, який відбуває особа.

Спеціальна конфіскація. Випадки застосування спеціальної конфіскації.

Тема 20. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб.

Зміст теми:

Поняття та підстави для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру. Юридичні особи, до яких застосовуються заходи кримінально-правового характеру. Підстави для звільнення юридичної особи від застосування заходів кримінально-правового характеру.

Види заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до юридичних осіб.

Загальні правила застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру. Застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру за сукупністю кримінальних правопорушень.

Тема 21. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх

Зміст теми:

Примусові заходи виховного характеру: поняття, підстави та порядок застосування.

Види покарань, що можуть бути застосовані до неповнолітніх. Особливості призначення покарання, звільнення від відбування покарання з випробуванням, звільнення від покарання із застосування примусових заходів виховного характеру, звільнення від кримінальної відповідальності та відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності, умовно-дострокового звільнення від відбування покарання, погашення чи зняття судимості.

Розділ VIII.

ПОНЯТТЯ, ЗНАЧЕННЯ ТА СИСТЕМА ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА. ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ І – ІV РОЗДІЛАМИ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КК УКРАЇНИ.

Тема 22. Поняття, значення та система Особливої частини кримінального права.

Зміст теми:

Особлива частина кримінального права як складова кримінального права. Поняття Особливої частини кримінального права як галузі права, навчальної дисципліни та галузі юридичної науки. Норми Особливої частини кримінального права та їх види.

Значення Особливої частини кримінального права. Співвідношення Загальної та Особливої частин кримінального права. Фактори, які обумовлюють єдність та визначають відмінність Загальної та Особливої частини кримінального права.

Система Особливої частини кримінального права. Поняття системи Особливої частини кримінального права та критерії її побудови. Система Кримінального кодексу України. Значення системи Особливої частини кримінального права.

Особлива частина кримінального права як навчальна дисципліна, її предмет і система.

Наука Особливої частини кримінального права України.

Поняття і види кримінально-правової кваліфікації. Юридичне закріплення результатів кваліфікації. Формулювання обвинувачення і формула кваліфікації кримінального правопорушення, вимоги до неї. Підстави кримінально-правової кваліфікації.

Принципи кримінально-правової кваліфікації: поняття та види.

Поняття та значення правильної кримінально-правової кваліфікації.

Тема 23. Злочини проти основ національної безпеки України

Зміст теми:

Загальна характеристика злочинів проти основ національної безпеки України. Поняття злочинів проти основ національної безпеки. Їх класифікація.

Злочини проти внутрішньої безпеки України.

Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України. Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України. Посягання на життя державного чи громадського діяча. Диверсія.

Злочини проти зовнішньої безпеки України.

Державна зрада. Спеціальні умови звільнення від кримінальної відповідальності за державну зраду. Колабораційна діяльність. Пособництво державі-агресору.

Шпигунство. Спеціальні умови звільнення від кримінальної відповідальності за шпигунство.

Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань. Несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану.

Тема 24. Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи

Зміст теми:

Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи.

Поняття кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи. Класифікація кримінальних правопорушень, передбачених розділом II Особливої частини КК України.

Кримінальні правопорушення проти життя особи.

Поняття і види кримінальних правопорушень проти життя.

Поняття вбивства. Безпосередній об'єкт вбивства. Момент початку та припинення життя. Проблема визначення виконавця вбивства за умови, що в позбавленні життя потерпілого брали участь кілька осіб. Відмежування вбивства від інших кримінальних правопорушень, поєднаних із заподіянням смерті потерпілому. Диференціація відповідальності за вбивство за чинним кримінальним законодавством України. Види умисного вбивства.

Основний склад умисного вбивства.

Умисне вбивство при кваліфікуючих ознаках. Види цих ознак, їх класифікація і зміст.

"Привілейовані" види умисного вбивства. Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання. Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини. Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця.

Вбивство через необережність. Стівідношення вбивства через необережність та інших кримінальних правопорушень, складами яких охоплюється позбавлення життя через необережність.

Доведення до самогубства.

Кримінальні правопорушення проти здоров'я особи.

Поняття і види кримінальних правопорушень проти здоров'я. Безпосередній об'єкт кримінальних правопорушень проти здоров'я особи.

Поняття тілесного ушкодження. Види тілесних ушкоджень.

Відмінність умисного тяжкого тілесного ушкодження, яке спричинило смерть потерпілого, від умисного вбивства та вбивства через необережність.

Побої і мордування. Відмінність цього кримінального правопорушення від тілесних ушкоджень.

Катування.

Кримінальні правопорушення проти безпеки життя та здоров'я особи.

Поняття та види кримінальних правопорушень проти безпеки життя та здоров'я особи.

Погроза вбивством. Розголошення відомостей про проведення медичного огляду на виявлення зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби. Незаконне розголошення лікарської таємниці.

Зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби. Неналежне виконання професійних обов'язків, що спричинило зараження особи вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби. Зараження венеричною хворобою.

Незаконне проведення абортів або стерилізації. Відмінність цього кримінального правопорушення від тілесного ушкодження, пов'язаного з перериванням вагітності.

Залишення в небезпеці. Ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані. Неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей.

Незаконна лікувальна діяльність. Ненадання допомоги хворому медичним працівником. Неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником. Порушення прав пацієнта. Незаконне проведення дослідів над людиною. Порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини. Насильницьке донорство.

Тема 25. Кримінальні правопорушення проти волі, честі та гідності особи

Зміст теми:

Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти волі, честі та гідності особи.

Поняття кримінальних правопорушень проти волі, честі та гідності особи. Класифікація кримінальних правопорушень, передбачених розділом III Особливої частини КК України.

Незаконне позбавлення волі або викрадення людини. Захоплення заручників. Незаконне поміщення в психіатричний заклад.

Торгівля людьми.

Незаконне позбавлення волі або викрадення людини, вчинене щодо малолітнього. Підміна дитини. Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом. Експлуатація дітей. Примушування до шлюбу.

Тема 26. Кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканності особи

Зміст теми:

Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканності особи.

Поняття кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканності особи. Класифікація кримінальних правопорушень, передбачених розділом IV Особливої частини КК України.

Кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканності особи.

Зґвалтування. Сексуальне насильство. Примушування до вступу в статевий зв'язок.

Кримінальні правопорушення проти нормального фізіологічного і духовного розвитку неповнолітніх.

Статеві зносини з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку. Розбещення неповнолітніх.

Розділ IX.

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ V – IX РОЗДІЛАМИ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КК УКРАЇНИ.

Тема 27. Кримінальні правопорушення проти виборчих, трудових та інших особистих прав та свобод людини і громадянина

Зміст теми:

Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти виборчих, трудових та інших особистих прав людини і громадянина.

Поняття кримінальних правопорушень проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина. Класифікація кримінальних правопорушень, передбачених розділом V Особливої частини КК України.

Кримінальні правопорушення проти виборчих прав громадян.

Перешкоджання здійсненню виборчого права або права брати участь у референдумі, роботі виборчої комісії або комісії з референдуму чи діяльності офіційного спостерігача. Надання неправдивих відомостей до органу ведення Державного реєстру виборців або фальсифікація виборчих документів, документів референдуму, підсумків голосування або відомостей Державного реєстру виборців. Незаконне використання виборчого бюлетеня, бюлетеня для голосування на референдумі, голосування виборцем, учасником референдуму більше ніж один раз. Незаконне знищення виборчої документації або документів референдуму. Порушення таємниці голосування. Порушення порядку фінансування виборчої кампанії кандидата, політичної партії (блоку) Порушення порядку фінансування політичної партії, передвиборної агітації з всеукраїнського або місцевого референдуму. Підкуп виборця, учасника референдуму.

Кримінальні правопорушення, що посягають на рівність конституційних прав громадян та їх рівність перед законом. Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності або ставлення до релігії. Порушення права на освіту. Порушення права на безоплатну медичну допомогу.

Кримінальні правопорушення, що посягають на недоторканність приватного життя громадян. Порушення недоторканності житла. Порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер. Порушення недоторканності приватного життя.

Кримінальні правопорушення проти сім'ї. Ухилення від сплати аліментів на утримання дітей. Ухилення від сплати коштів на утримання непрацездатних батьків. Злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування. Зловживання опікунськими правами. Розголошення таємниці усиновлення (удочеріння). Незаконні дії щодо усиновлення (удочеріння).

Кримінальні правопорушення, що посягають на трудові права громадян. Перешкоджання законній професійній діяльності журналістів. Грубе порушення законодавства про працю. Грубе порушення угоди про працю. Невиплата заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат.

Кримінальні правопорушення, що посягають на право інтелектуальної власності. Порушення авторського права і суміжних прав. Порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію.

Кримінальні правопорушення проти свободи совісті. Пошкодження релігійних споруд чи культових будинків. Незаконне утримування, осквернення або знищення релігійних святинь. Перешкоджання здійсненню релігійного обряду. Посягання на здоров'я людей під приводом проповідування релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів.

Тема 28. Кримінальні правопорушення проти власності

Зміст теми:

Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти власності.

Поняття кримінальних правопорушень проти власності. Спільні елементи та ознаки складів цих кримінальних правопорушень. Класифікація кримінальних правопорушень, передбачених розділом VI Особливої частини КК України. Система кримінальних правопорушень проти власності.

Корисливі кримінальні правопорушення проти власності.

Крадіжка. Грабіж. Розбій. Викрадення води, електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання. Вимагання. Шахрайство. Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем.

Заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою. Незаконне привласнення особою знайденого або чужого майна, що випадково опинилося у неї. Самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво.

Некорисливі кримінальні правопорушення проти власності.

Умисне знищення або пошкодження майна. Умисне пошкодження об'єктів електроенергетики. Погроза знищення майна. Необережне знищення або пошкодження майна.

Порушення обов'язків щодо охорони майна. Придбання або збут майна, завідомо здобутого злочинним шляхом.

Тема 29. Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки

Зміст теми:

Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти громадської безпеки.

Поняття кримінальних правопорушень проти громадської безпеки. Класифікація кримінальних правопорушень, передбачених розділом IX Особливої частини КК України.

Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки, пов'язані з діяльністю злочинних організацій.

Створення злочинної організації. Сприяння учасникам злочинних організацій та укриття їх злочинної діяльності. Бандитизм. Створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань.

Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки, пов'язані з тероризмом.

Терористичний акт. Втягнення у вчинення терористичного акту. Публічні заклики до вчинення терористичного акту. Створення терористичної групи чи терористичної організації. Сприяння вчиненню терористичного акту. Фінансування тероризму. Завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності.

Кримінальні правопорушення, які порушують правила поведіння з предметами, які становлять підвищену суспільну небезпеку.

Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем. Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. Незаконне виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікація, незаконне видалення чи зміна її маркування, або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв. Недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів. Незаконне поводження з радіоактивними матеріалами. Незаконне поводження з радіоактивними матеріалами. Незаконне виготовлення ядерного вибухового пристрою чи пристрою, що розсіює радіоактивний матеріал або випромінює радіацію. Погроза вчинити викрадення або використати радіоактивні матеріали. Порушення правил поведіння з вибуховими, легкозаймистими та їдкими речовинами або радіоактивними матеріалами. Порушення вимог режиму радіаційної безпеки. Незаконне ввезення на територію України відходів і вторинної сировини. Незаконне перевезення на повітряному судні вибухових або легкозаймистих речовин.

Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки, пов'язані з порушенням спеціальних правил.

Напад на об'єкти, на яких є предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення. Порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки.

Розділ X.

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ XII РОЗДІЛОМ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КК УКРАЇНИ.

Тема 30. Кримінальні правопорушення проти громадського порядку та моральності

Зміст теми:

Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти громадського порядку та моральності. Поняття кримінальних правопорушень проти громадського порядку та моральності. Класифікація кримінальних правопорушень, передбачених розділом XII Особливої частини КК України.

Кримінальні правопорушення проти громадського порядку.

Групове порушення громадського порядку. Масові заворушення.

Заклики до вчинення дій, що загрожують громадському порядку. Хуліганство.

Кримінальні правопорушення проти громадської моралі.

Наруга над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого.

Знищення, руйнування або пошкодження пам'яток – об'єктів культурної спадщини та самовільне проведення пошукових робіт на археологічній пам'ятці. Знищення, пошкодження або приховування документів чи унікальних документів Національного архівного фонду.

Жорстоке поводження з тваринами.

Ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості.

Ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів. Створення або утримання місць розпусти і звідництво. Сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією. Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність.

ТРУДОВЕ ПРАВО

Розділ I. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ТРУДОВОГО ПРАВА.

Тема 1. Трудове право як галузь права

Зміст теми:

Правове значення праці в сучасних ринкових умовах розвитку суспільства. Конституція України та інші норми права, їх роль в регулюванні праці.

Поняття трудового права. Трудове право як складова частина системи права України.

Предмет трудового права як самостійна галузь права: трудові відносини працівників та інші правовідносини, що тісно пов'язані з трудовими.

Особливості методу трудового права. Функції трудового права. Відмежування трудового права від таких галузей права, як: конституційне, цивільне, фінансове, адміністративне, право соціального забезпечення,

Система трудового права та її значення в регулюванні трудових відносин як самостійної галузі права. Система науки трудового права (далі -ТП).

Тема 2. Принципи трудового права

Зміст теми:

Поняття принципів трудового права та їх види. Загальні принципи трудового права, згідно з Конституцією України, КЗпП України, за Законом України "Про зайнятість населення" та інші.

Співвідношення загальних принципів права із галузевими принципами ТП.

Зміст галузевих принципів трудового права та їх класифікація. Співвідношення принципів трудового права з принципами адміністративного права в регулюванні службово-трудова правовідносин працівників.

Тема 3. Джерела трудового права

Зміст теми:

Поняття джерел трудового права України. Особливості джерел трудового права. Конституція України як юридична основа законодавства про працю.

Закони і підзаконні акти, що регулюють працю робітників і службовців.

Загальне і спеціальне законодавство України про працю. Єдність і диференціація норм трудового права.

Постанови і розпорядження Кабінету Міністрів у галузі праці. Нормативні акти Міністерства соціальної політики України. Локальні (місцеві) нормативні акти як джерело трудового права. Значення постанов Пленуму Верховного Суду України в тлумаченні і застосуванні законодавства про працю. Конвенції та рекомендації Міжнародної організації праці, двосторонні та багатосторонні угоди України з іншими державами про регулювання трудових відносин.

Тема 4. Суб'єкти трудового права

Зміст теми:

Поняття і класифікація суб'єктів ТП. Правовий статус суб'єктів ТП: права, обов'язки і відповідальність суб'єктів ТП. Громадяни (працівники) України як суб'єкти ТП. Співвідношення правового статусу працівника і правового статусу інших громадян України.

Роботодавці (юридичні та фізичні особи) як суб'єкти трудового права. Зміст трудової правосуб'єктності державного підприємства (права та обов'язки щодо організації праці працівників). Правомочність власника підприємства, установи, організації відносно організації праці. Співвідношення понять "власник підприємства" і "адміністрація підприємства".

Організації роботодавців як суб'єкти трудового права.

Трудовий колектив як суб'єкт ТП. Поняття, види, основні функції і повноваження трудових колективів у регулюванні процесу праці. Форми і методи здійснення повноважень трудових колективів. Органи трудового колективу (загальні збори, рада трудового колективу), їх повноваження.

Професійні спілки як суб'єкти ТП. Основні функції професійних спілок у галузі праці. Правовий статус органів професійних спілок. Роль професійних спілок у виконанні, зміні та припиненні трудового договору. Право професійних спілок у захисті трудових прав працівників, встановленні умов праці, в регулюванні заробітної плати, робочого часу, у контролі і нагляді за дотриманням законодавства про працю, колективного договору, угоди сторін трудового договору.

Державні органи як суб'єкти ТП (Державна служба України з питань праці, Національна служба посередництва і примирення).

Тема 5. Правовідносини у сфері трудового права

Зміст теми:

Поняття і система трудових правовідносин, їх відмінність від цивільних та адміністративних правовідносин.

Суб'єкти трудових правовідносин, їх трудова право- дієздатність (громадян, підприємств, установ, організацій). Державний класифікатор професій.

Підстави виникнення і зміст трудових правовідносин.

Індивідуальні та колективні трудові правовідносини.

Розділ II. ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ. КОЛЕКТИВНІ ТА ТРУДОВІ ДОГОВОРИ.

Тема 6. Правове регулювання працевлаштування громадян

Зміст теми:

Поняття і види працевлаштування громадян.

Правове забезпечення працевлаштування (система норм права по працевлаштуванню).

Види органів по працевлаштуванню. Поняття і основні принципи зайнятості населення.

Поняття безробітного і порядок реєстрації громадян як безробітних. Правовий статус безробітного. Система державних гарантій зайнятості населення.

Право громадян на зайнятість. Правове забезпечення організації зайнятості населення. Роль державної служби в зайнятості населення.

Правова сутність державного фонду соціального страхування по безробіттю. Види виплат і допомоги по безробіттю. Юридичне значення оплачуваних громадських робіт.

Органи по контролю за додержанням законодавства про зайнятість населення.

Тема 7. Колективні договори та угоди

Зміст теми:

Поняття колективного договору, колективної угоди як документів, що регулюють соціально-партнерські відносини. Сторони колективних угод і колективних договорів. Зміст і сфера дії колективного договору, угоди. Соціально-правове значення колективного договору, угоди. Види умов колективного договору: нормативні та зобов'язальні. Структура колективного договору, правове значення додатків до колективного договору.

Порядок укладення, строк дії та перевірка виконання колективного договору, угоди.

Розгляд спорів між сторонами колективного договору, угоди і види правової відповідальності у разі його порушення.

Тема 8. Трудовий договір

Зміст теми:

Поняття і значення трудового договору. Сторони трудового договору. Види умов трудового договору та їх правове значення. Юридичні гарантії прийняття на роботу. Класифікація трудових договорів щодо їх форми, строків і змісту. Особливості тимчасового і сезонного трудового договору.

Випробування при прийнятті на роботу. Порядок укладення трудового договору і оформлення прийняття на роботу. Трудова книжка.

Вибірний і конкурсний порядок укладення трудового договору. Правове значення трудового договору в реалізації права на працю. Контракт як особливий вид трудового договору. Трудові договори з різними категоріями працівників (з державними службовцями, з молодими спеціалістами, з надомниками, з трудовими мігрантами). Особливості трудового договору про тимчасове заступництво.

Трудовий договір за суміщенням і сумісництвом, їх практичне застосування.

Спільність і відмінність трудового договору на виконання певної роботи з цивільно-правовою угодою (підряд, доручення, тощо).

Поняття і види переведення на іншу роботу. Відмінність переведення від переміщення, відсторонення і звільнення. Правове значення переведень, що здійснюються за ініціативою власника або уповноваженого ним органу. Тимчасові і постійні переведення.

Підстави припинення трудового договору. Класифікація підстав розірвання трудового договору. Розірвання трудового договору за угодою його сторін, з ініціативи працівника. Загальні підстави розірвання трудового договору з ініціативи власника підприємства або уповноваженого ним органу (підстави, порядок). Додаткові підстави розірвання трудового договору. Звільнення працівників за попередньою згодою профспілкового комітету і випадки звільнення без згоди профспілкового комітету. Розірвання трудового договору на вимогу третьої сторони, яка не є його стороною.

Атестація працівників та її правове значення.

Порядок розірвання трудового договору, проведення розрахунку. Вихідна допомога. Правові гарантії при звільненні чи відстороненні працівників від роботи.

Особливості укладення та припинення трудового договору в умовах воєнного стану.

Розділ III. ПРАВОВИЙ СТАТУС ПРАЦІВНИКА.

Тема 9. Робочий час і час відпочинку

Зміст теми:

Поняття робочого часу і порядок його встановлення. Види робочого часу. Нормальна тривалість робочого часу. Скорочений робочий час. Неповний робочий час. Ненормований робочий день. Вахтовий робочий день. Відрядження. Нічний робочий час. Гнучкий режим робочого часу. Надомна робота. Дистанційна робота.

Правове регулювання режиму робочого часу. Графіки роботи за змінами. Особливості видів обліку робочого часу (щоденний та підсумковий). Поняття і порядок застосування надурочних робіт. Гранічні норми надурочних робіт. Випадки недопущення надурочних робіт.

Поняття і види часу відпочинку. Перерви протягом робочого дня (зміни). Щоденні перерви в роботі. Святкові і неробочі дні. Щотижневий відпочинок. Щорічні відпустки. Право на щорічну основну (трудова) і додаткову відпустки.

Поняття, види, тривалість і порядок надання відпусток (додаткова у зв'язку з навчанням, творча відпустка, соціальні відпустки, відпустки без збереження заробітної плати і т.п.).

Перенесення відпусток. Санкції за порушення законодавства про відпустки. Відпустки в умовах воєнного стану.

Тема 10. Правове регулювання оплати праці. Гарантійні і компенсаційні виплати

Зміст теми:

Поняття і правові методи регулювання оплати праці. Державне регулювання заробітної плати. Договірне регулювання заробітної плати.

Поняття і форми оплати праці. Тарифна система оплати праці та її юридичне значення. Системи оплати праці (відрядна і погодинна). Нормування праці. Системи преміювання та їх вплив на продуктивність і оплату праці. Оплата праці та індексация її в Україні.

Оплата праці при відхиленні від умов роботи, передбачених тарифами. Особливості оплати праці при виконанні надурочних і нічних робіт, праці у вихідні та святкові дні.

Порядок і строки виплати заробітної платні. Обмеження відрахувань із заробітної плати.

Поняття і види гарантійних виплат і доплат. Компенсаційні виплати та їх види. Порядок і види підрахування середнього заробітку при гарантійних виплатах.

Тема 11. Трудова дисципліна та її правове регулювання

Зміст теми:

Поняття, значення і правові методи забезпечення трудової дисципліни. Правове регулювання внутрішнього трудового розпорядку. Види правил внутрішнього трудового розпорядку та їх юридичне значення (типові, галузеві, локальні). Основні обов'язки сторін трудового договору за Правилами внутрішнього трудового договору.

Соціально-правове значення заохочень у забезпеченні трудової дисципліни та їх види. Порядок застосування заохочень.

Дисциплінарна відповідальність працівників, її види. Дисциплінарні стягнення, їх види, порядок накладення, оскарження, строк дії та значення.

Особливості дисциплінарної відповідальності за Дисциплінарними статутами.

Тема 12. Матеріальна відповідальність сторін трудових правовідносин

Зміст теми:

Поняття і значення матеріальної відповідальності сторін трудового договору. Правова відмінність матеріальної відповідальності працівників по трудовому праву від матеріальної відповідальності з цивільного права. Функції інституту матеріальної відповідальності сторін трудового договору. Підстави і умови матеріальної відповідальності працівників.

Види матеріальної відповідальності сторін трудового договору. Обмежена матеріальна відповідальність, її граничні розміри. Повна матеріальна відповідальність та її різновиди (індивідуальна та колективна, бригадна). Матеріальна відповідальність у випадках, коли її фактичний розмір перевищує номінальний – підвищена матеріальна відповідальність.

Порядок визначення розміру матеріальної шкоди та порядок її відшкодування сторонами трудового договору. Способи відшкодування заподіяної матеріальної шкоди сторонами трудового договору, в тому числі й моральної.

Тема 13. Правове забезпечення охорони праці

Зміст теми:

Поняття, зміст і значення правового забезпечення охорони праці. Норми і правила з охорони праці та виробничої санітарії. Загальні, міжгалузеві правила з техніки безпеки і виробничої санітарії.

Організаційно-правові форми забезпечення охорони праці: планування, фінансування, проведення інструктажів (вступний, первинний, повторний, позаплановий, цільовий), медичних оглядів; навчання працівників правилам з техніки безпеки, виробничої санітарії, забезпечення засобами індивідуального захисту; визначення засобів щодо компенсації і нейтралізації шкідливого впливу виробничих факторів (скорочення робочого часу, додаткові відпустки, перерви в роботі, профілактичне і спеціальне харчування та ін.).

Розслідування та облік нещасних випадків, що пов'язані з виробництвом. Особливості охорони праці жінок. Роботи, на яких забороняється праця жінок. Граничні норми пересування важких речей.

Охорона праці неповнолітніх.

Охорона праці осіб з пониженою працездатністю (пенсіонерів, осіб з інвалідністю, ветеранів тощо).

Контроль за дотриманням законодавства з охорони праці.

Тема 14. Професійне навчання і підвищення кваліфікації працівників

Зміст теми:

Соціально-правове значення поєднання праці з навчанням.

Коло працівників, які мають пільги. Пільги працівникам, які навчаються без відриву від виробництва в загальноосвітніх навчальних закладах. Скорочення робочого часу. Створення необхідних умов для поєднання праці з

навчанням. Надання відпусток у зв'язку з навчанням. Заходи заохочення поєднання праці з навчанням.

Особливості правового регулювання праці неповнолітніх. Тривалість робочого часу. Оплата праці. Охорона праці неповнолітніх.

Тема 15. Трудові спори

Зміст теми:

Поняття і види трудових спорів. Класифікація трудових спорів. Причини виникнення трудових спорів на підприємствах, установах, організаціях. Система органів з розгляду трудових спорів. Комісії з розгляду трудових спорів. Судові органи. Вищестоящі органи в порядку підлеглості.

Комісія з трудових спорів (порядок створення, структура, компетенція, порядок роботи, винесення рішення та його виконання). Особливості розгляду трудових спорів у місцевих судах.

Поняття і види строків щодо розгляду трудових спорів (строки звернення, строки вирішення трудових спорів, строки виконання рішень, постанов, винесених органами з розгляду трудових спорів).

Колективні трудові спори. Органи з розв'язання колективних трудових спорів: примирна комісія, трудовий арбітраж, незалежний посередник (Національна служба посередництва і примирення), їх створення, компетенція, порядок прийняття і виконання рішень.

Страйк як вид тиску на власника. Порядок проведення страйків. Законні і незаконні страйки. Обмеження права на страйк у період воєнного стану.

Тема 16. Нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю

Зміст теми:

Поняття і види нагляду за додержанням законодавства України про працю. Система органів по нагляду і контролю. Державні органи з нагляду (держгірнагляд, енергонагляд, саннагляд, атоменергонагляд та ін.) і державний контроль за додержанням законодавства про працю.

Громадські органи по нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю (професійні спілки, спеціальні органи у складі профспілок - правова і технічна інспекція праці, трудові колективи та їх постійний орган - Рада трудового колективу, громадські інспекції з охорони праці та ін.).

Попереджувальний і поточний нагляд. Правовий статус технічної інспекції праці та її компетенція.

Юридична відповідальність посадових осіб та роботодавців за порушення законодавства України про працю: фінансова, адміністративна та кримінальна.

**ПЕРЕЛІК НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ, ЯКИМИ ДОЗВОЛЯЄТЬСЯ
КОРИСТУВАТИСЯ НА ДЕРЖАВНОМУ КВАЛІФІКАЦІЙНОМУ ЕКЗАМЕНІ ПРИ
ВИРІШЕННІ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ**

I частина ДЖЕ

(теорія держави і права, конституційне право, міжнародне право)

1. Виборчий кодекс України від 19.12.2019 № 396-ІХ.
2. Конституція України від 28.06.1996 р.; в ред. від 01.01.2020 р.
3. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 08.07.2011 № 3671-VI.
4. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 № 4572-VI.
5. Про громадянство України: Закон України від 18.01.2001. № 2235-III.
6. Про Державний реєстр виборців Закон України від 22.02.2007 № 698-V.
7. Про звернення громадян Закон України від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР.
8. Про Кабінет Міністрів України Закон України від 27.02.2014 № 794-VII.
9. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 № 2136-VIII.
10. Про місцеве самоврядування Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР.
11. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV.
12. Про політичні партії в Україні: Закон України від 05.04.2001 № 2365-III.
13. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 № 3773-VI.
14. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. №389-VIII.
15. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.2010 № 1861-V.
16. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.1997 № 776/97-ВР.
17. Про Центральну виборчу комісію: Закон України від 30.06.2004 № 1932-IV.

II частині ДЖЕ

(адміністративне право, цивільне право, кримінальне право, трудове право)

1. Конституція України від 28.06.1996 р.; в ред. від 01.01.2020 р.
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. зі змінами.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. зі змінами.
4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. зі змінами.
5. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. зі змінами.
6. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. зі змінами.
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. зі змінами.
8. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 зі змінами.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ДЕРЖАВНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

Критерії оцінювання теоретичних відповідей

Бал за теоретичну відповідь	Критерії оцінювання
9– 10 балів	<p>Студент:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ виявляє повні, глибокі теоретичні знання; ▪ всебічно і ґрунтовно аналізує нормативно-правову базу; ▪ досконало розуміє сутність сучасних політико-правових процесів; ▪ самостійно і критично оцінює факти, явища, вільно висловлює власні думки; ▪ точно і повно посилається на чинне законодавство; ▪ виявляє творчі здібності, вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію, ▪ правильно використовує юридичну термінологію; ▪ наводить достатню кількість прикладів з юридичної практики; ▪ робить правильні висновки, добирає переконливі аргументи; ▪ чітко, ясно і послідовно відповідає на поставлені питання; <p>в цілому відповідь студента є повною, завершеною, логічно обґрунтованою</p>
7 – 8 балів	Студент:

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ репродуктивно відтворює значну частину навчального матеріалу; ▪ аналізує нормативно-правову базу на середньому рівні, проте допускає правові помилки при її тлумаченні; ▪ розуміє сутність сучасних політико-правових процесів; ▪ самостійно оцінює факти, явища, вільно висловлює власні думки; ▪ посилається на чинне законодавство; ▪ виявляє здібності до порівняння, узагальнення, систематизації основних теоретичних положень (при цьому відповідь є недостатньо цілісною і послідовною, містить помилки); ▪ використовує юридичну термінологію, допускаючи неточності у її формулюванні; ▪ не завжди може вірно зробити висновок, добрати переконливі аргументи та приклади з юридичної практики; ▪ не досить чітко відповідає на поставлені питання; ▪ відповідь студента в цілому є змістовною і правильною, з певною кількістю значних помилок
5 – 6 балів	<p>Студент:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ володіє навчальним матеріалом на базовому рівні; ▪ репродуктивно відтворює незначну частину теоретичного матеріалу; ▪ на рівні середніх стандартів аналізує нормативно-правову базу, проте допускає суттєві правові помилки при її трактуванні; ▪ слабо розуміє сутність сучасних політико-правових процесів; ▪ вміє на елементарному рівні аналізувати, робити узагальнення, порівняння, висновки; ▪ на посередньому рівні посилається на чинне законодавство; ▪ виявляє слабкі знання юридичної термінології, допускає суттєві неточності у формулюваннях; ▪ не завжди може вірно зробити висновок, добрати переконливі аргументи та приклади з юридичної практики; ▪ слабо відповідає на поставлені питання; ▪ відповідь студента в цілому є задовільною, зі значною кількістю недоліків.
3 – 4 бали	<p>Студент:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ володіє навчальним матеріалом на початковому рівні; ▪ репродуктивно відтворює незначну частину теоретичного матеріалу; ▪ на елементарному рівні, із суттєвими помилками аналізує нормативно-правову базу, ▪ має недостатні уявлення про сутність сучасних політико-правових процесів; ▪ вміє на елементарному рівні аналізувати, робити узагальнення, порівняння, висновки; ▪ на поверховому рівні посилається на чинне законодавство; ▪ виявляє слабкі знання юридичної термінології, допускає суттєві неточності у формулюваннях; ▪ не здатен навести приклади з юридичної практики; ▪ слабо відповідає на поставлені питання; <p>відповідь студента в цілому відповідає мінімальним критеріям.</p>
0 – 2 бали	<p>Студент:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ не володіє базовими знаннями екзаменаційних дисциплін з правознавства; ▪ нездатний елементарно розпізнавати і відтворювати теоретичний матеріал; ▪ не здатен проаналізувати нормативно-правову базу, ▪ не має уявлень про сутність сучасних політико-правових процесів; ▪ не володіє поняттєво-термінологічним апаратом правознавчих дисциплін; ▪ відповідь має уривчастий та безсистемний характер; ▪ не здатен поєднувати загальнотеоретичні положення з діючою юридичною практикою; ▪ відповідь студента в цілому відзначається низьким рівнем компетентності, відсутня здатність викласти матеріал на елементарному рівні.

Критерії оцінювання практичних завдань:

- загальний фактичний та правовий аналіз відносин, викладених у фабулі;
- визначення основного та додаткового джерела правового регулювання;
- загальна остаточна відповідь;
- детальна відповідь;
- теоретичний та практичний рівень правових знань;
- професійні та розумові якості студента.

Випускник повинен надати вичерпну відповідь на запитання і зауваження голови і членів ЕК.

Критерії оцінювання практичного завдання	Розподіл балів			
	I ЧАСТИНА			
	16-20 балів	11-15 балів	6-10 балів	0-5 балів
	II частина			
	13-15 балів	9-12 балів	5-8 балів	0-4 бали
1	2	3	4	5
Загальний фактичний та правовий аналіз відносин, викладених у фабулі	Студент <i>вірно, обґрунтовано, максимально вичерпно та без труднощів</i> : 1) охарактеризував фактичні відносини; 2) відповів на питання чи є справа взагалі юридичною та чи мають місце правовідносини; 3) визначив належність відносин та питання, що потребує вирішення, до відповідної галузі права; 4) визначив суб'єктів, об'єкт та зміст правовідносин	Студент <i>вірно, обґрунтовано та вичерпно, але з певними неточностями та мінімальними труднощами</i> : 1) охарактеризував фактичні відносини; 2) відповів на питання чи є справа взагалі юридичною та чи мають місце правовідносини; 3) визначив належність відносин та питання, що потребує вирішення, до відповідної галузі права; 4) визначив суб'єктів, об'єкт та зміст правовідносин	Студент <i>вірно, проте без належного та достатнього обґрунтування, неповно, з постійними труднощами</i> : 1) охарактеризував фактичні відносини; 2) відповів на питання чи є справа взагалі юридичною та чи мають місце правовідносини; 3) визначив належність відносин та питання, що потребує вирішення, до відповідної галузі права; 4) визначив суб'єктів, об'єкт та зміст правовідносин	Студент: 1) не охарактеризував або охарактеризував, проте не <i>вірно</i> , фактичні відносини; 2) не <i>вірно</i> відповів взагалі або <i>вірно</i> , але не <i>вірно</i> , на питання чи є справа взагалі юридичною та чи мають місце правовідносини; 3) не <i>вірно</i> визначив або визначив, але <i>вірно</i> , належність відносин та питання, що потребує вирішення, до відповідної галузі права; 4) не <i>вірно</i> визначив або визначив, але <i>вірно</i> , суб'єктів, об'єкт та зміст правовідносин. <i>Відповідь надана без обґрунтування, або з неналежним та недостатнім обґрунтуванням</i>
Визначення основного та додаткового джерела правового регулювання	Студент <i>вірно, обґрунтовано, максимально вичерпно та без труднощів</i> : - визначив основне та додаткове джерело правового регулювання відносин, якщо розглядувані відносини підлягають правовому регулюванню; - визначив конкретну норму (частину, пункт) основного джерела права, що підлягає застосуванню для вирішення задачі	Студент <i>вірно, обґрунтовано та вичерпно, але з певними неточностями та мінімальними труднощами</i> : - визначив основне та додаткове джерело правового регулювання відносин, якщо розглядувані відносини підлягають правовому регулюванню; - визначив конкретну норму (частину, пункт) основного джерела права, що підлягає застосуванню для вирішення задачі	Студент <i>вірно, проте без належного та достатнього обґрунтування, неповно, зі значними труднощами</i> : - визначив лише основне джерело правового регулювання, не <i>назвавши додаткове</i> (якщо таке існувало); - визначив конкретну норму основного джерела права, <i>однак не назвав її частину чи пункт</i>	Студент: - не <i>вірно</i> визначив або визначив, проте <i>вірно</i> , основне та додаткове джерело правового регулювання відносин, якщо розглядувані відносини підлягають правовому регулюванню; - не <i>вірно</i> визначив або визначив, проте <i>вірно</i> , конкретну норму (частину, пункт) основного джерела права, що підлягає застосуванню для вирішення задачі; - <i>вірно</i> визначив норму права, <i>однак навмання, без жодного пояснення свого вибору</i>
Загальна остаточна	- <i>правильна (наприклад, визначено</i>	- <i>правильна, певні</i>	- <i>правильна, вагомій неточності,</i>	- <i>не вірна повністю чи в основній її частині,</i>

<p>КОЖНОГО ВІДПОВІДЬ</p>	<p>наявність чи відсутність в розгляданих діях особи ознак складу правопорушення (кримінального, адміністративного тощо), - точна, - конкретна, - змістовна (без зайвої інформації)</p>	<p>неточності, - децю неконкретна, - змістовна, але включає окрему зайву інформацію</p>	<p>- неконкретна, - не змістовна, - не чітка</p>	<p>- обґрунтування або відсутнє, або воно зовсім не стосується суті задачі</p>
<p>Детальна ВІДПОВІДЬ</p>	<p>Якщо за умовами задачі необхідно кваліфікувати дії особи, студент виконав таке завдання: - правильно, - з посиланням на норми закону (частини, пункти), - у випадку наявності конкуренції загальної та спеціальної норм - вибрав ту з норм, яка підлягає застосуванню за правилами конкуренції норм, - визначив чи достатньо в діях особи (осіб) ознак для їх остаточної кваліфікації, якщо недостатньо, то назвав яких саме та до якого складу правопорушення вони відносяться, - детально охарактеризував фактичні дії особи за схемою «склад правопорушення (злочину)»: об'єкт → об'єктивна сторона → суб'єкт → суб'єктивна сторона; - розкрив зміст кваліфікуючих ознак правопорушення; - у тих випадках, якщо це передбачено умовами задачі, відмежував встановлене правопорушення від інших суміжних складів, навіть передбачених іншими галузями права та цивільно- та господарсько-правових деліктів,</p>	<p>Якщо за умовами задачі необхідно кваліфікувати дії особи, студент виконав таке завдання, так як в колонці № 2, але з незначними неточностями та помилками</p>	<p>Якщо за умовами задачі необхідно кваліфікувати дії особи, студент частково виконав таке завдання по відношенню до того, як вказано в колонці № 2, а також: - зі значними неточностями, - грубими помилками. Відповіді на більшість запитань поверхові та неповні.</p>	<p>Якщо за умовами задачі необхідно кваліфікувати дії особи, студент виконав таке завдання: - неправильно, - з посиланням на неналежні норми закону (частини, пункти), - у випадку наявності конкуренції загальної, не застосував правила конкуренції норм або застосував, проте неправильно, - не встановив чи достатньо в діях особи (осіб) ознак для їх остаточної кваліфікації, а якщо недостатньо, то не назвав яких саме ознак та до якого складу правопорушення вони відносяться, - не охарактеризував зовсім або охарактеризував з грубими помилками фактичні дії особи за схемою «склад правопорушення (злочину)»: об'єкт → об'єктивна сторона → суб'єкт → суб'єктивна сторона; - не звернув увагу на кваліфікуючі ознаки правопорушення, або визначив їх навмання, не розкривши їх зміст; - у тих випадках, якщо це передбачено умовами задачі, не відмежував встановлене правопорушення від інших суміжних складів, навіть передбачених іншими галузями права та цивільно- та господарсько-правових деліктів, - жоден свій висновок взагалі не обґрунтував</p>

	- <i>детально обґрунтував кожен свій висновок</i>			
Теоретичний та практичний рівень правових знань	<p>- поняття та категорії засвоєні,</p> <p>- вільно володіє матеріалом,</p> <p>- відповіді на всі запитання обґрунтовані,</p> <p>- проявляє глибокі та системні теоретичні знання,</p> <p>- вміло застосовує теоретичні знання на практиці під час вирішення задачі,</p> <p>- вільно орієнтується в структурі основного джерела (кодексу, закону), розуміє взаємозв'язок загальної та особливої частини та використовує його властивості під час відповіді на запитання</p>	<p>- поняття та категорії засвоєні, але в ряді випадків є неточності,</p> <p>- вільно володіє матеріалом, та лише подекуди відчувається складнощі,</p> <p>- відповіді на всі запитання обґрунтовані, але допущені незначні неточності,</p> <p>- з більшої частини проявляє глибокі теоретичні знання, однак децю порушена системність знань,</p> <p>- вміло, але з незначними складнощами, застосовує теоретичні знання на практиці під час вирішення задачі,</p> <p>- вільно, але з незначними складнощами, орієнтується в структурі основного джерела (кодексу, закону), розуміє взаємозв'язок загальної та особливої частини, але не повністю використовує його властивості під час відповіді на запитання</p>	<p>- поняття та категорії засвоєні нечітко та не послідовно,</p> <p>- погано володіє матеріалом, складно орієнтується в ньому,</p> <p>- на більшість питань відповіді не обґрунтовані, допущені грубі неточності,</p> <p>- з більшості питань проявляє низькі (поверхневі) теоретичні знання, відсутня системність знань,</p> <p>- зі значними складнощами застосовує теоретичні знання на практиці під час вирішення задачі,</p> <p>- зі значними складнощами орієнтується в структурі основного джерела (кодексу, закону), відсутнє розуміння взаємозв'язку загальної та особливої частини, не використовує його властивості під час відповіді на запитання</p>	<p>- поняття та категорії не засвоєні,</p> <p>- не володіє матеріалом, не орієнтується в ньому,</p> <p>- не дав обґрунтованої відповіді на жодне питання, допущені грубі неточності,</p> <p>- з усіх питань відсутні або дуже низькі (поверхневі) теоретичні знання, відсутня системність знань,</p> <p>- не може застосовувати теоретичні знання на практиці під час вирішення задачі,</p> <p>- не орієнтується в структурі основного джерела (кодексу, закону), не розуміє взаємозв'язку загальної та особливої частини, не використовує його властивості під час відповіді на запитання</p>
Професійні та розумові якості студента	<p>- вільно виділяє у відносинах ту частину, що підлягає правовому регулюванню,</p> <p>- вільно відмежовує важливі для задачі обставини справи від неважливих (тих, що не впливають на кінцеву відповідь),</p>	<p>- вільно, але з незначними труднощами, виділяє у відносинах ту частину, що підлягає правовому регулюванню,</p> <p>- вільно, але з незначними труднощами, відмежовує важливі для задачі обставини справи</p>	<p>- зі значними труднощами, виділяє у відносинах ту частину, що підлягає правовому регулюванню,</p> <p>- зі значними труднощами, відмежовує важливі для задачі обставини справи від неважливих (тих, що не впливають на</p>	<p>- не виділяє у відносинах ту частину, що підлягає правовому регулюванню,</p> <p>- не відмежовує важливі для задачі обставини справи від неважливих (тих, що не впливають на кінцеву відповідь), спутує їх або відмежовує навмання</p> <p>- мислення одностороннє, негнучке (не може вирішити</p>

	<p>- мислення <i>гнучке, варіативне (вірно вирішує задачі при зміні умов</i> фабули, <i>введені нових даних</i>),</p> <p>- відповідь <i>логічна, послідовна, конкретна, змістовна, грамотна, насичена фаховими термінами,</i></p> <p>- вимова (дикція) <i>виразна, ясна,</i></p> <p>- <i>підтримує постійний візуальний контакт</i> зі слухачем (екзаменатором як уявним клієнтом)</p>	<p><i>від неважливих (тих, що не впливають на кінцеву відповідь),</i></p> <p>- мислення <i>гнучке, варіативне (вірно вирішує задачі при зміні умов</i> фабули, <i>введені нових даних</i>), <i>але інколи зустрічаються невеликі складнощі,</i></p> <p>- відповідь <i>в своїй більшості логічна, конкретна, змістовна, насичена фаховими термінами, хоча інколи зустрічаються не фахові вислови,</i></p> <p>- вимова (дикція) <i>в основному виразна, ясна,</i></p> <p>- <i>в основному підтримує візуальний контакт</i> зі слухачем (екзаменатором як уявним клієнтом)</p>	<p>кінцеву відповідь),</p> <p>- мислення <i>одностороннє, негнучке (дуже складно вирішує задачі при зміні умов</i> фабули, <i>введені нових даних</i>),</p> <p>- відповідь <i>в своїй більшості не логічна, не послідовна, не конкретна, містить багато зайвої інформації, переважають нефахові терміни</i></p> <p>- вимова (дикція) <i>переважно невиразна, розпливчата,</i></p> <p>- <i>майже не підтримує візуальний контакт</i> зі слухачем (екзаменатором як уявним клієнтом)</p>	<p>задачу <i>при зміні умов</i> фабули, <i>введені нових даних</i>),</p> <p>- відповідь <i>не логічна, не послідовна, не конкретна, містить багато зайвої інформації, повністю насичена нефаховими термінами</i></p> <p>- вимова (дикція) <i>невиразна, розпливчата,</i></p> <p>- <i>відсутній візуальний контакт</i> зі слухачем (екзаменатором як уявним клієнтом)</p>
--	--	---	--	--

ОЦІНЮВАННЯ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПРОВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

За результатами проведення державного кваліфікаційного екзамену здобувачам виставляється загальна оцінка, яка є сумою отриманих балів за виконання усіх видів завдань в межах двох частин державного кваліфікаційного екзамену.

Загальна оцінка за результатами державного кваліфікаційного екзамену – 100 балів.

Відповідно 100 балів розподіляються у такий спосіб:

за I частиною (50 балів):

- оцінки за теоретичні питання, які передбачають розгорнуті відповіді – до 10 балів за кожну відповідь, разом – 30 балів (10 балів x 3 відповіді = 30 балів);

- оцінка за виконання практичного завдання – 20 балів (20 балів x 1 завдання = 20 балів)

за II частиною (50 балів)

- оцінки за теоретичні питання, які передбачають розгорнуті відповіді – до 10 балів за кожну відповідь, разом – 20 балів (10 балів x 2 відповіді = 20 балів);

- оцінка за виконання практичного завдання – 15 балів (15 балів x 2 завдання = 30 балів)

I частина ДКЕ				II частина ДКЕ				Разом за ДКЕ
50 балів				50 балів				100 балів
Теоретична частина			Практична частина	Теоретична частина		Практична частина		
1 питання	2 питання	3 питання	1 завдання	1 питання	2 питання	1 завдання	2 завдання	
10	10	10	20	10	10	15	15	100

Здобувачам, які повністю виконали завдання, вміщені в екзаменаційних білетах до державного кваліфікаційного екзамену, і позитивно атестовані, тобто набрали не менше 60 % – 60 від 100 балів, відповідний сумарний результат в балах за шкалою ECTS та національною шкалою заноситься в Екзаменаційну відомість з державного екзамену та Залікову книжку студента (форма № Н-2.03).

Студент, який набрав менше 60%, тобто менше 60 від 100 балів за результатами атестації, обов'язково здійснює перескладання у визначеному порядку та у встановлені строки.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни